

MASARYKOVA UNIVERZITA

Fakulta sociálních studií

Katedra politologie

Pirátské politické strany – součást jedné nebo více stranických rodin?

Diplomová práce

Jan Boček

Vedoucí práce: Mgr. Martin Bastl, Ph.D.

UČO: 60892

Obor: Politologie

Brno, 18. 5. 2009

Chci poděkovat zejména vedoucímu práce Martinu Bastlovi, společnosti Google za službu Translate a kávu.

Prohlášení o autorství práce

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Pirátské politické strany – součást jedné nebo více stranických rodin?* vypracoval samostatně a použil jen zdroje uvedené v seznamu literatury.

V Brně, 18. 5. 2009

Anotace: Pirátské politické strany, které vystupují zejména proti současné podobě autorského zákona, narušování ochrany soukromí a zneužívání patentů, zaznamenávají v posledních měsících výrazný růst preferencí. Jejich cílem v Evropě je dostat se do Evropského parlamentu a vytvořit jednotnou frakci. Účelem práce je zjistit, zda jsou schopné těchto dvou cílů dosáhnout. Prostředkem je zjištění, zda různé evropské pirátské strany spadají do stejné nebo různých stranických rodin.

Annotation: Pirate parties who are acting against the current form of copyright law, against undermining the protection of privacy and the abuse of patents, recorded in recent months strong preference growth. Their aim in Europe is to get to the European Parliament and to create a single faction. The purpose of this work is to determine whether they are capable of achieving these two objectives. Instrumental to this goal is determining, whether various European pirate parties belong to the same or different party families.

Klíčová slova a fráze: pirátské strany, stranické rodiny, autorské právo (copyright), ochrana soukromí, internet, world wide web

Keywords and key phrases: pirate parties, party families, copyright, privacy protection, internet, world wide web

Obsah

Úvod.....	7
Typologie stranicko-politických rodin.....	10
Výchozí typologie pro tradiční demokracie.....	10
Výchozí typologie pro postkomunistické země střední a východní Evropy.....	11
Použitá typologie stranických rodin.....	13
Tradiční demokracie.....	14
Postkomunistické země střední a východní Evropy.....	15
Rámec pro analýzu: internet, nové komunikační modely a sociální kontext softwarového pirátství.....	16
Změna komunikačního modelu a informační společnost.....	16
Platforma participace: Web 2.0.....	17
Peer-to-peer sítě jako iniciátor politicko-ekonomických změn	19
Copyright, copyleft a veřejné autorské právo.....	21
Pirátské strany.....	23
Politické strany nebo zájmové organizace?	23
Společný původ: Piratbyrå a The Pirate Bay.....	24
Pirate Party International jako organizační platforma pirátských stran.....	26
Aktivní pirátské strany v Evropě a jejich postavení ve stranicko-politickém systému.....	28
Švédská pirátská strana.....	31
Stranicko-politický systém	32
Volební systém.....	35
Ideově-programová orientace Švédské pirátské strany.....	36
Program strany.....	36
Ideová orientace strany.....	38
Zařazení Švédské pirátské strany do politického systému a stranické rodiny.....	39
Německá pirátská strana.....	41
Stranicko-politický systém.....	42
Volební systém.....	46
Ideově-programová orientace Německé pirátské strany.....	46
Program strany.....	47
Ideová orientace strany.....	48

Zařazení Německé pirátské strany do politického systému a stranické rodiny.....	51
Polská pirátská strana.....	52
Stranicko-politický systém.....	52
Volební systém.....	56
Ideově-programová orientace Polské pirátské strany.....	57
Program strany.....	57
Ideová orientace strany.....	59
Zařazení Polské pirátské strany do politického systému a stranické rodiny.....	60
Závěr.....	62
Seznam pramenů.....	64
Publikace a periodika.....	64
Webové dokumenty a články v internetových periodikách.....	65
Webové články.....	67
Webové stránky.....	69

Počet znaků: 137 462

Úvod

Zákonné normy vždy pokulhávají za stavem společnosti. Toto pravidlo dnes platí více než kdy jindy. Současná společnost se z nejrůznějších důvodů vyvíjí velmi dynamicky a institucionální vývoj realitu nestíhá.

Víc než kde jinde to platí v oblasti internetu. Virtuální svět formuje dříve neznámé společenské struktury, vytváří nové formy organizace i nové komunikační modely. Internet, ze kterého se dnes stal hlavní komunikační nástroj společnosti, vytváří nesmírně dynamické prostředí. Internet jako médium si kolem sebe prostřednictvím svých uživatelů staví novou ideologii: informační společnost, založenou především na volném sdílení informací a volném přístupu k nim.

Tato společnost má mnoho specifických rysů: nízký věk svých členů, zázemí v liberální ideologii, decentralizaci, kosmopolitnost, pohled na geograficky neomezenou komunikaci jako něco samozřejmého. Má také svá pravidla, většinou nepsaná. Internet nemá vlastníka ani správce, pouze agentury roztroušené po celém světě, které se starají o jeho bezproblémové fungování. Proto je také většina pravidel, kterými se internetová komunikace řídí, nekodifikovaných.

A právě k jednomu z nepsaných pravidel internetu patří možnost sdílet a stahovat soubory, včetně těch autorsky chráněných. Z hlediska národních zákonů jde o trestné jednání, ovšem internetový úzus na ně většinou nedbá. „Kradení“ děl, chráněných značkou copyrightu, je pro internetovou společnost více či méně normou. Státy uvnitř svých právních systémů jsou nuceny tomuto fenoménu přihlížet – trestat jednotlivce je nesmysl a hledat alternativní řešení se nedaří. Nutno dodat, že národní státy ani nemají velký zájem tuto právní bublinu řešit. Kdo naopak řešení hledá, jsou mezinárodní organizace sdružující autory a studia, která chráněný obsah vytváří. Vzhledem k téměř nulové komunikaci mezi oběma stranami – takzvanými „softwarovými piráty“ nebo prostě „piráty“ a autorskými asociacemi – mohou nicméně nalezená řešení uspokojit pouze silnější stranu tohoto sporu, autorské organizace.

Přesně tento konflikt, spor mezi piráty, podpořenými internetovou společností, a nahrávacími studii s vládní podporou, dospěl během posledních tří let k otevřenému střetnutí. Ve Švédsku se vytvořila politická strana, sdružující švédské piráty a jejich sympatizanty, oficiálně Švédská pirátská strana. Během prvního roku své existence dala vzniknout mezinárodnímu pirátskému hnutí, zaštitěným Mezinárodní pirátskou stranou. Na tomto ideovém i organizačním základě se pirátské hnutí rozšířilo přibližně do třicítky zemí světa na čtyřech kontinentech. Švédsko představuje v mnoha ohledech experiment – švédská společnost předbíhá v některých charakteristikách, třeba právě využití internetu, zbytek světa. Znamená to, že se budou podmínky pro vznik a rozvoj pirátského hnutí

reprodukovat i v podmínkách dalších států?

Když jsme začínali psát tuto práci, představovalo pirátské hnutí nadějnou, ale dosud málo skupinu. Pirátské strany, které se pokusily uspět ve volbách, existovaly pouze ve Švédsku a Německu. Po dubnovém rozsudku nad provozovateli serveru The Pirate Bay nicméně zaznamenalo pirátské hnutí v čele se Švédskou pirátskou stranou raketový růst. Počet členů této strany se trojnásobně zvýšil a vytvořil z ní třetí největší subjekt švédské politiky. Podobný nárůst zaznamenaly i preference strany – v červnových volbách do Evropského parlamentu má strana ambici překročit pět procent hlasů a získat nejméně jeden mandát.

Když švédská strana před třemi lety vznikala, stanovila si jako svůj cíl právě získání mandátu v evropských volbách 2009. Podobný úkol si daly i ostatní, čerstvě zrozené, evropské pirátské strany. Jejich snahou je vytvořit jednotné pirátské hnutí na půdě Evropského parlamentu, kde se fakticky rozhoduje o podobě autorského práva, patentových práv, ochraně soukromí, a dalších pirátských programových bodech. Pro vznik frakce uvnitř Evropského parlamentu je potřeba disponovat 25 mandáty, což podle našeho názoru není v obzoru dalších evropských voleb nereálné. Bude ovšem záviset na mnoha okolnostech. A právě ty bychom rádi prozkoumali v této práci.

Klíčová otázka zní: Je pirátské hnutí opravdu globální a jednotné? Pokud ano, má v případě společného postupu jednotlivých stran šanci dosáhnout na vytvoření evropské frakce a prosazení svých politik. Nejde pouze o konkrétní spolupráci, zásadní je vytvoření povědomí o pirátském hnutí a jeho cílech mezi potenciálními voliči – uživateli internetu. Pokud se pirátům podaří sjednotit se pod vlajkou Mezinárodní pirátské strany, mají reálnou šanci svých cílů dosáhnout.

Zároveň se ovšem domníváme, že pirátská strana takto jednotná není. Tvrdíme, že svým charakterem jde o různá hnutí v různých zemích. Některé organizace, vznikající pod značkou pirátské strany, mohou přijímat identitu pirátů kvůli takzvanému wow efektu, kdy rychle získají značnou mediální pozornost. Jinde mohou pirátské strany vznikat jako organizační platforma pro prosazení podobných zájmů, která ovšem nemá důvod sdružovat se s piráty z jiných zemí. Hnutí, které v současné době vypadá poměrně homogenně, se podle nás v blízké budoucnosti začne štěpit na různé názorové proudy.

V politické teorii existuje poměrně jednoduchý a účinný nástroj, kterým můžeme testovat identitu pirátských stran v jednotlivých státech. Tím je koncept stranických rodin, který podrobněji teoreticky i prakticky rozebíráme v druhé kapitole. Domníváme se, že pirátské strany nepředstavují natolik významné hnutí, aby kvůli nim bylo třeba reformulovat celý koncept. Místo toho se je pokusíme přiřadit k již existujícím stranickým rodinám. Pokusíme se prokázat, že **takzvané**

„pirátské“ politické strany jsou součástí více stranicko-politických rodin a zaujímají různou pozici ve stranickém spektru jednotlivých zemí. Kladný test naší hypotézy potvrdí, že pirátské strany jsou nejednotným hnutím, její falzifikace ukáže, že mohou v budoucnu fungovat společně.

Naší metodou bude komparativní případová studie několika politických stran v jejich národním kontextu v kombinaci s vysvětlujícím přístupem. Budeme analyzovat několik pirátských stran. Pokusíme se zjistit jejich aktuální a odhadnout budoucí elektorát; ukážeme štěpení, na kterých se konstituují; s jejich pomocí se pokusíme o zařazení do stranických rodin; na závěr proti sobě postavíme více pirátských stran a srovnáme jejich příslušnost ke stranickým rodinám.

Při své práci budeme využívat především primární zdroje, kterými jsou v případě pirátských stran zejména jejich webové stránky, články na zpravodajských webech a materiály ohledně jejich působení na dalších webových stránkách.

Typologie stranicko-politických rodin

V roce 1980 belgický politolog Daniel-Louis Seiler poprvé formuloval koncept stranicko-politických rodin (viz Seiler 1980). Jeho jádrem je skutečnost, že, ačkoli žádné dvě strany nejsou zcela stejné, některé skupiny stran jsou si svými základními rysy (původ, programatika, apod.) více než podobné. Tato podobnost základních vlastností, pokud se ji podaří přiměřeně přesně definovat, dává vznik struktuře právě stranických rodin. Seilerova definice těchto rodin se opírá o víceméně tradiční dělení: historický souboj liberální a konzervativní strany Seiler promítl do formulace liberální stranické rodiny a konzervativní stranické rodiny, následně podle podobných pravidel konstituoval sociální a sociálnědemokratickou stranickou rodinu, atd. Za více než čtvrt století od vypracování této teorie se v politologické literatuře objevilo několik jejích reformulací, které ale v zásadních rysech zachovávaly principy, vytyčené Seilerem.

Naše práce se hned ve svém názvu odkazuje právě na teorii stranicko-politických rodin. Je tedy třeba hned v úvodu textu definovat, jakým způsobem budeme s touto teorií pracovat, a nalézt přesnou podobu teorie, která nejlépe poslouží našim účelům. Tomuto úkolu se věnují následující tři podkapitoly. Ve stručnosti zde shrneme možné koncepty a vybereme z nich ten, který nejlépe splňuje naše požadavky. Zásadní metodologický problém přitom představuje fakt, že každá z publikací se zaměřuje buď na tradiční demokracie nebo postkomunistický prostor střední a východní Evropy, zatímco my hledáme konzistentní formulaci teorie pro oba areály zároveň. Pirátské strany totiž „bohužel“ (z metodologického hlediska) vznikají bez ohledu na bariéru bývalé železné opony.

Výchozí typologie pro tradiční demokracie

Seilerova práce se prosadila pouze ve frankofonním prostředí, klasikem typologie stranicko-politických rodin se místo něj stal německý politolog Klaus von Beyme. Ve své práci tedy vycházíme z konceptu stranických rodin, který von Beyme formuloval v rámci sledování vzniku a vývoje konkrétních politických stran (Beyme 1985). Jejich vývoj následně zobecnil na základě „společných hodnot a norem“ do podoby takzvaných *familles spirituelles*, do češtiny většinou překládaných právě jako *stranické rodiny*. Důležitým okamžikem je pro něj iniciační impuls – způsob, jakým se jednotlivé stranické rodiny zpočátku vymezily vůči ostatním rodinám nebo společenským strukturám. Od něj se odvíjí další fungování každé stranické rodiny, její existence v rámci okolních rodin a možné ideologické proměny. Důsledkem a hlavním definičním prvkem stranických rodin je ovšem „[...] ideově-programové vymezení stran, tedy jejich ideově-programový charakter a profilující hodnoty“ (Kopeček 2005a:42). Navrženou strukturu stranických rodin von

Beyme nepovažuje za ukončenou, v rámci každé z nich probíhá další vývoj. Proto se jeho původní klasifikace dále posouvá. „V zásadě můžeme považovat tyto [současné] strany za ideologické organizace, které se stabilizovaly v konfliktech ohledně dogmatu“ (Beyme 1985:29). Nutno dodat, že von Beymeho rozdělení využívá schéma společenských štěpení (*cleavages*), které dříve formuloval další německý politolog Stein Rokkan (viz Lipset, Rokkan, eds. 1967).

Ačkoli von Beymeho typologie není nejmladší (v němčině vyšlo jeho pojednání o stranických rodinách v roce 1982), dodnes poskytuje základ pro klasifikaci jednotlivých stran. Ze strany politologické obce doznala pouze drobných změn, souvisejících především právě s neukončeným vývojem všech stranických rodin. Typickým příkladem je proměna původně nestranických ekologických hnutí na ekologické strany, kterou zohlednil von Beyme ve svém pozdějším díle (Fiala, Strmiska 1998:119). Pokusy o revizi jeho teorie většinou směřovaly na konkrétní podobu samotných stranických rodin, ne na koncept jako takový.

Zajímavé obohacení teorie nabídli ve společném díle britsko-irští politologové Gallagher, Laver a Mair. Namísto ideově-programového vymezení stran, které zdůrazňuje von Beyme, provádí klasifikaci strany a konstrukci stranické rodiny na základě tří kritérií: stejně podstatný pro zařazení do konkrétní stranické rodiny je pro ně genetický původ strany, její mezinárodní vazby a programatika (Gallagher, Laver, Mair 2001). První a třetí kritérium se v určité podobě vyskytuje i u von Beymeho. Genetický původ koresponduje s iniciačním impulzem, programatika strany zhruba odpovídá ideově-programovému vymezení stran (jak však upozorňuje Kopeček, von Beymeho kritérium je širší). Integrace v rámci mezinárodních organizací se u von Beymeho vůbec nevyskytuje. Přes tyto rozšíření von Beymeho konceptu je ovšem třeba konstatovat, že samotná myšlenka stranických rodin zůstává v jádru této teorie, mění se pouze kritéria klasifikace.

Výchozí typologie pro postkomunistické země střední a východní Evropy

Vzhledem k tomu, že pirátské strany začínají vznikat i v této oblasti, musíme se věnovat typologii stranických rodin také mimo tradiční demokracie. Aplikace konceptu stranických rodin na postkomunistické země střední a východní Evropy totiž představuje samostatnou kapitolu. Strukturace stranických rodin se zde řídí zcela odlišnými štěpeními (ačkoliv hlavní typy štěpení zůstávají většinou zachovány), podoba stranických rodin i dynamika a setrvačnost jejich fungování se výrazně liší od tradičních demokracií.

O přenesení svého konceptu na středo- a východoevropské stranicko-politické systémy se první pokusil von Beyme. Při adaptaci své teorie na postkomunistické struktury společenských štěpení

vytvořil systém osmi stranických rodin, včetně kategorie, zahrnující střešové organizace sjednocené antikomunistickou myšlenkou, pojmenované jako „fóra“ (Beyme 1996). Vzhledem ke komplikovaným, velmi různorodým a rychle se měnícím podmínkám postkomunistických zemí se tento koncept příliš neujal, ale odstartoval diskuzi na téma aplikace západních stranických rodin v postkomunistických zemích. Neúspěch von Beymeho a dalších západních politologů při analýze postkomunistických systémů se pokouší vysvětlit Fiala s Holzerem a Strmiskou: „Je zřejmé, že srovnávací studium těchto modelů středo- a východoevropské provenience vyžaduje přiměřenou znalost nejen příslušného politického, sociálního, kulturního a historického kontextu, nýbrž také odborné literatury, publikované v těchto zemích. A splnění těchto podmínek se kupříkladu pro nemalou část západoevropských badatelů, věnujících se postkomunistickým tématům, ukazovalo být nad jejich schopnosti; což obvykle souviselo s limity jejich jazykových schopností, popřípadě i s omezenou znalostí potřebných dat“ (Fiala, Holzer, Strmiska, eds. 2002:8).

Kromě von Beymeho se postkomunistickými stranickými rodinami zabýval také britský politolog Paul Lewis. Ten ve své typologii vychází z von Beymeho konceptu a mnoho nových prvků do zkoumání nevnáší. Vychází z předpokladu, že „[...] identity východoevropských stran se přibližují totožnostem západoevropských stranicko-politických formací více, než se původně předpokládalo, což se netýká jen jednotlivých stran, nýbrž rovněž jejich uskupení“ (Fiala, Strmiska 2002:15). Lewis dále konstruuje dvojitou příslušnost stran ke stranickým rodinám, kde v prvním rozdělení reflektuje její původní ideologickou orientaci, v druhém její současné vymezení. Aplikací tohoto konceptu dospívá k podobnému spektru stranických rodin jako von Beyme a výsledek je při aplikaci na konkrétní stranicko-politický systém podobně rozpačitý (viz Lewis 2000).

Mezi českými politology se hodnocení teorií pro systematizaci stranických rodin postkomunistického prostoru podrobně věnuje Kopeček. Ve statí z roku 2005 srovnává lokální použitelnost (primárně pro země Visegrádu a Pobaltí) dvou odlišných konceptů: výše zmíněné typologie von Beymeho (viz Beyme 1996) a Gallaghera, Lavera a Maira (viz Gallagher, Laver, Mair 2001). Výhodu von Beymeho klasifikace vidí Kopeček ve flexibilitě jeho přístupu, která lépe vyhovuje různorodému a chaotickému prostředí střední a východní Evropy. Kritérium programatiky, se kterým pracuje druhá teorie, v postkomunistickém prostoru (na rozdíl od tradičních demokracií) příliš užitečné není. „Důvodem je častý kontrast až protikladnost mezi programem nabídnutým mnohými stranami před volbami a skutečně realizovanou politikou poté, co se dostaly k výkonné moci [...] Jednalo se o důsledek probíhající ekonomické transformace, která nutila stávající vládnoucí strany udělat určité kroky bez ohledu na to, jaké priority původně měly“ (Kopeček 2005a:42). Programová analýza je proto pro zařazení strany do stranické rodiny příliš

úzká a málo vypovídající.

Kritiku dalšího kritéria konceptu Gallaghera, Lavera a Maira vztahuje Kopeček k celé teorii, ale pro středo- a východoevropské teritorium je výtka obzvlášť zásadní. Zařazení do nadnárodních struktur podle něj z několika důvodů nevypovídá prakticky nic. Za prvé, některé stranické rodiny (např. agrární) své mezinárodní zastoupení vůbec nemají, jiné sdružují strany z více stranických rodin. Výjimkou nejsou ani strany, které se hlásí do mezinárodních organizací z taktických důvodů. „Zvláště důležité je to právě pro mnohé strany z postkomunistického prostoru, u nichž to může mít významný dopad na jejich legitimitu v domácím prostředí“ (Kopeček 2005a:43).

Tradiční demokracie			Postkomunistický prostor	
von Beyme, 1982	von Beyme, 1995	Gallagher, 1992	von Beyme, 1994	Lewis, 2000
liberální a radikální	liberální a radikální	liberální	liberální	liberálně-konzervativní
konzervativní	konzervativní	konzervativní		
sociální a sociálnědemokratické	sociální a sociálnědemokratické	sociálnědemokratické	sociálnědemokratické	sociálnědemokratické
křesťanskodemokratické	křesťanskodemokratické	křesťanskodemokratické	křesťanskodemokratické	křesťanskodemokratické/tradičně konzervativní
komunistické	komunistické	komunistické	komunistické	nástupnické komunistické
agrární	agrární	agrární/středové	agrární	agrární
regionální a etnické	regionální a etnické	-	regionální a etnické	etnické skupiny
extrémně pravicové	extrémně pravicové	extrémně pravicové	-	nacionalistické
-	ekologické	zelení	ekologické	-
-	-	nová levice	-	-
-	-	-	fóra	-

Tab. 2.1. Srovnání konceptů stranických rodin. Datum u autora teorie označuje první tištěné vydání této teorie. Zdroj: zmínění autoři a Fiala, Strmiska 1998.

Použitá typologie stranických rodin

Obě řady typologií jsou navzájem neslučitelné. Všechny typologie, využívané pro západní prostor, se od těch postkomunistických liší. Fiala se Strmiskou vznik typologie, která by zahrnovala obě

evropské části, očekávají; klíčem k řešení tohoto úkolu je podle nich dynamické pojetí stranických rodin. „Při plném vědomí výhod a nevýhod, vyplývajících z realizace jednotlivých opcí, se přikláníme k dynamickému pojetí ideově-politických rodin stran, a to v kontinentálním – evropském rámci [...] Abychom však předešli možnému nedorozumění, je třeba včas zdůraznit, že neztotožňujeme doposud převažující 'západoevropsky orientované', de facto subkontinentální klasifikace či typologie stranických rodin s celoevropskými schémata, a tudíž ani nepředpokládáme, že kategorie, jež obsahují, je možné automaticky přenášet do jiného kontextu, než pro jaký byly původně určeny“ (Fiala, Strmiska 2002:14-15).

Dosud však takovou teorii k dispozici nemáme. A nemá smysl pokoušet se o nějaký ad hoc koncept, který by prostřednictvím adaptace některé ze statických teorií (při velkém zjednodušení) posloužil pouze pro účely této práce. V úpravě von Beymeho konceptu nebo teorie trojice Gallagher, Laver a Mair nám brání dvě zásadní překážky. Naše teorie by nejprve musela překročit odlišná sociální štěpení, která dělí západoevropské a postkomunistické společnosti uvnitř, a následně se vypořádat s odlišným iniciačním impulzem ideologicky „zrcadlených“ stran. Příkladem mohou být východní liberálně-konzervativní strany, které často vznikly až v reakci na pád komunismu a na základě zcela jiných štěpení, než která formovala historické liberály a konzervativce. Při tom všem by tato teorie pod jednou střechou pravděpodobně měla sdružovat právě západní i východní liberály nebo konzervativce.

V dalším textu této práce tedy musíme využívat dva odlišné koncepty, jeden pro tradiční demokracie a jeden pro postkomunistické země. Připomínáme, že jejich účelem je vytvořit rámec pro zařazení pirátských stran celé Evropy do některé stranické rodiny. Kromě obecné použitelnosti teorie, kterou zdůrazňuje Kopeček, nás bude zajímat také její aktuálnost. Pirátské strany jsou extrémně mladým fenoménem a jako takové jsou uchopitelnější teoriemi, které vznikaly ve společnosti, bližší současnému stavu.

Tradiční demokracie

U tradičních demokracií vybíráme mezi koncepty Klause von Beymeho a Gallagherova týmu. Von Beymeho teorie pracuje s iniciačním impulzem a jejím ideově-programovým vývojem. První kritérium nelze přesvědčivě využít; iniciační impuls pirátských stran je až na výjimky shodný. Zajímavější je druhá charakteristika. Přestože je ideový vývoj většiny pirátských stran dosud velmi krátký, často z něj už teď lze vysledovat určitý posun a implicitní zařazení se na konkrétní pozici ve stranickém systému dané země. Podobně je tomu u programatiky těchto stran – přestože zatím nestihla projít výraznější diferenciací, už v počátku odráží snahu strany o umístění ve stranickém

systému. Ideově-programový vývoj proto může posloužit jako pomůcka pro rozdělení pirátských stran do stranicko-politických rodin, tím spíš, pokud v ideové profilaci strany dokážeme nalézt štěpení, která k profilaci vedla.

Druhá teorie využívá tři kritérií: genetického původu, mezinárodní integrace a programové profilace. Ze stejných důvodů jako v předchozím odstavci nemůžeme opřít své zkoumání o první a druhé kritérium. Ani genetický původ, ani mezinárodní integrace nejsou u většiny pirátských stran odlišné. Třetí kritérium, programatika, je na rozdíl od von Beymeho ideově-programového vývoje statická, čímž přicházíme o zásadní (vzhledem k nedostatku lepších vodítek) informace o směřování jednotlivých stran.

Na druhou stranu, pro koncept Gallaghera, Lavera a Maira jednoznačně hovoří datum vzniku: desetiletý odstup obou prací (1992 oproti 1982) vyústil v těsnější návaznost struktury stranicko-politických rodin na strukturu současné západní společnosti u Gallagherova týmu. Zatímco von Beymeho stranické rodiny nabízejí větší obecnost díky určitému ohledu k tradici,¹ Gallagherova teorie se od tradičního pohledu odklání a snaží se přesněji popsat aktuální strukturu společnosti. Díky tomu zahrnuje i skupinu, označovanou jako nová levice, která v současném stranickém spektru západních zemí má svou roli a pro přesnější strukturu výsledků je výhodné pracovat s ní v rámci samostatné rodiny.

Pro naši práci tak bude užitečné použít širší von Beymeho definici, ovšem s rozdělením obecnější komunistické rodiny na dvě konkrétní rodiny, klasické komunisty a novou levici. Dle našeho názoru je tato úprava v souladu s von Beymeho konceptem a zároveň lépe odráží skutečné stranické spektrum západních zemí.

Postkomunistické země střední a východní Evropy

Aktivní pirátská strana s fungující organizační strukturou je v současnosti v postkomunistické Evropě pouze jedna – v Polsku. Další pirátské strany vznikají minimálně v České republice, Rumunsku a Srbsku, nicméně zatím nemá smysl nad nimi uvažovat, existuje příliš málo vodítek. Pro Polsko tak můžeme využít upravenou von Beymeho typologii, která narazila na tvrdou kritiku politologické obce, nebo Lewisovu teorii, která nedopadla o mnoho lépe. Výhodou je fakt, že tato země spadá do prostoru Visegrádské čtyřky. Přesně na ně se tedy vztahuje Kopečková analýza, shrnutá v kapitole 2.2. S odkazem na tuto práci (Kopeček 2005a) se pokusíme využít pro Polsko von Beymeho typologii pro střední a východní Evropu (Beyme 1996).

¹ Už název rodiny „liberální a radikální strany“ naznačuje tradiční chápání, její popis to potvrzuje, viz Beyme 1985

Rámec pro analýzu: internet, nové komunikační modely a sociální kontext softwarového pirátství

Jak už jsme se zmínili, u všech pirátských stran lze vysledovat stejný iniciační impulz. Ten hraje roli v ideovém ukotvení a dalším formování celé skupiny pirátských stran, velká část potenciálních voličů se navíc rekrutuje stejným způsobem – skrz internet. V této kapitole se pokusíme přiblížit technologické, sociální a právní předpoklady pro vznik tohoto impulzu. Zdůrazníme nová sociální štěpení, která mohou vznikat v důsledku rozvoje informační společnosti, a jejich politické konotace. V podkapitole 3.1 a 3.2 představíme proměny, spojené přímo s platformou internetu a webu, včetně jejich současné podoby. V podkapitole 3.3 shrneme teorii Michela Bauwense, který konstituuje peer-to-peer jako samostatný politicko-ekonomický model, a v poslední podkapitole naznačíme právní východiska softwarového pirátství i dílčí řešení právních nesrovnalostí.

Změna komunikačního modelu a informační společnost

Samostatná existence internetu a na něm postavené služby World Wide Web (www)² poskytla na počátku devadesátých let dvacátého století platformu pro změnu komunikačních modelů. Teoreticky toto téma uchopil mediální analytik Vin Crosbie. Upozornil na to, že internet na rozdíl od starších médií umožňuje a podporuje komunikaci tzv. *many to many*, tedy každých dvou uživatelů navzájem (doslova „mnoho s mnoha“). Klasická média z předinternetové éry mají tendenci chovat se jako *one to one* („jeden s jedním“) nebo *one to many* („jeden s mnoha“). Zdrojem komunikace je u obou modelů jeden uživatel, respektive jeden privilegovaný uživatel. Typickým zdrojem komunikace *one to many* jsou masová média, může jím být ale také řečník na stranickém shromáždění (viz Rebuilding Media 2008).

Technologie webu, která nabízí provázání každé dvojice uživatelů, umožnila vznik modelu *many to many* teoreticky. Prakticky ovšem až do konce devadesátých let ze setrvačnosti převažovaly starší modely. Web na počátku sloužil především jako místo pro jednostrannou prezentaci firem (komunikace *one to many*), od poloviny devadesátých let začaly vznikat webové obchody (opět většinou komunikace *one to many*). Překážkou pro přechod k modelu *many to many* byla jak nedostatečná technologie, tak především komunikační návyky uživatelů internetu.

² V dalším textu budeme striktně rozlišovat pojmy *internet* a *World Wide Web*, *web* nebo *www*. Oba pojmy se často zaměňují, jde však o zcela rozdílné záležitosti: internet představuje strukturu (fyzickou i programovou), na které komunikace uživatelů probíhá. World Wide Web je pak služba, která tuto infrastrukturu využívá ke zprostředkování vizuálního nebo audiovizuálního obsahu ve formě webových stránek. Internetový prohlížeč pak integruje dohromady služby, navázané na internet – vedle webu to může být e-mailová komunikace, sdílení souborů, apod.

Počátek změny komunikačního modelu, v důsledku vedoucí ke vzniku pirátských stran, můžeme vysledovat na konci 90. let minulého století s rozvojem takzvaných *peer-to-peer* sítí³. Tato technologie umožňuje propojení samotných uživatelů, bez potřeby privilegovaného superuživatele – serveru. Webová stránka nebo počítačová aplikace slouží pouze ke zprostředkování kontaktu mezi dvěma uživateli, další komunikace už probíhá přímo mezi nimi. Server (webová stránka nebo internetová služba, ke které se přistupuje přes počítačovou aplikaci) proto uchovává pouze velmi omezená data a de facto tak rezignuje na svou nadřazenou funkci. V podobě P2P sítí se poprvé reálně rozvinul komunikační model many to many.

První službou, která umožňovala sdílení souborů na P2P bázi, byl Napster. Fungoval od června 1999 do července 2001 a umožňoval sdílet pouze hudební soubory. Přesto získal obrovskou popularitu – ve vrcholné fázi Napster navštívilo více než 25 milionů unikátních návštěvníků za měsíc (Schools Recess on Napster 2000). Hned po svém vzniku ovšem musel čelit žalobám od organizací, zastupujících hudební průmysl. Ty si vynutily zrušení serveru. Své vítězství ale nemohly využít, neboť v této době už existovalo množství technologických standardů a služeb, umožňujících P2P propojování uživatelů.

Jedním z nich byl i protokol BitTorrent. Vznikl v roce 2001 a dnes jde o nejpopulárnější technologii pro sdílení souborů. Podle některých odhadů představuje sdílení pomocí BitTorrentu až 35 procent veškeré datové zátěže internetu (Bit Torrent: 35% of all Traffic 2004). Samotný BitTorrent je ovšem pouze protokol pro komunikaci uživatelů (peerů), k jeho plnohodnotnému využívání je ještě potřeba server, který dovede uživatelům zprostředkovat vzájemný kontakt. Tento server slouží primárně k vyhledávání, jaké soubory kdo nabízí.

Přesně k tomuto účelu slouží také server The Pirate Bay (The Pirate Bay. 2009). V listopadu 2003 jej zprovoznila švédská anti-copyrightová organizace Piratbyrån, ovšem od října 2004 fungují obě organizace samostatně.

Platforma participace: Web 2.0

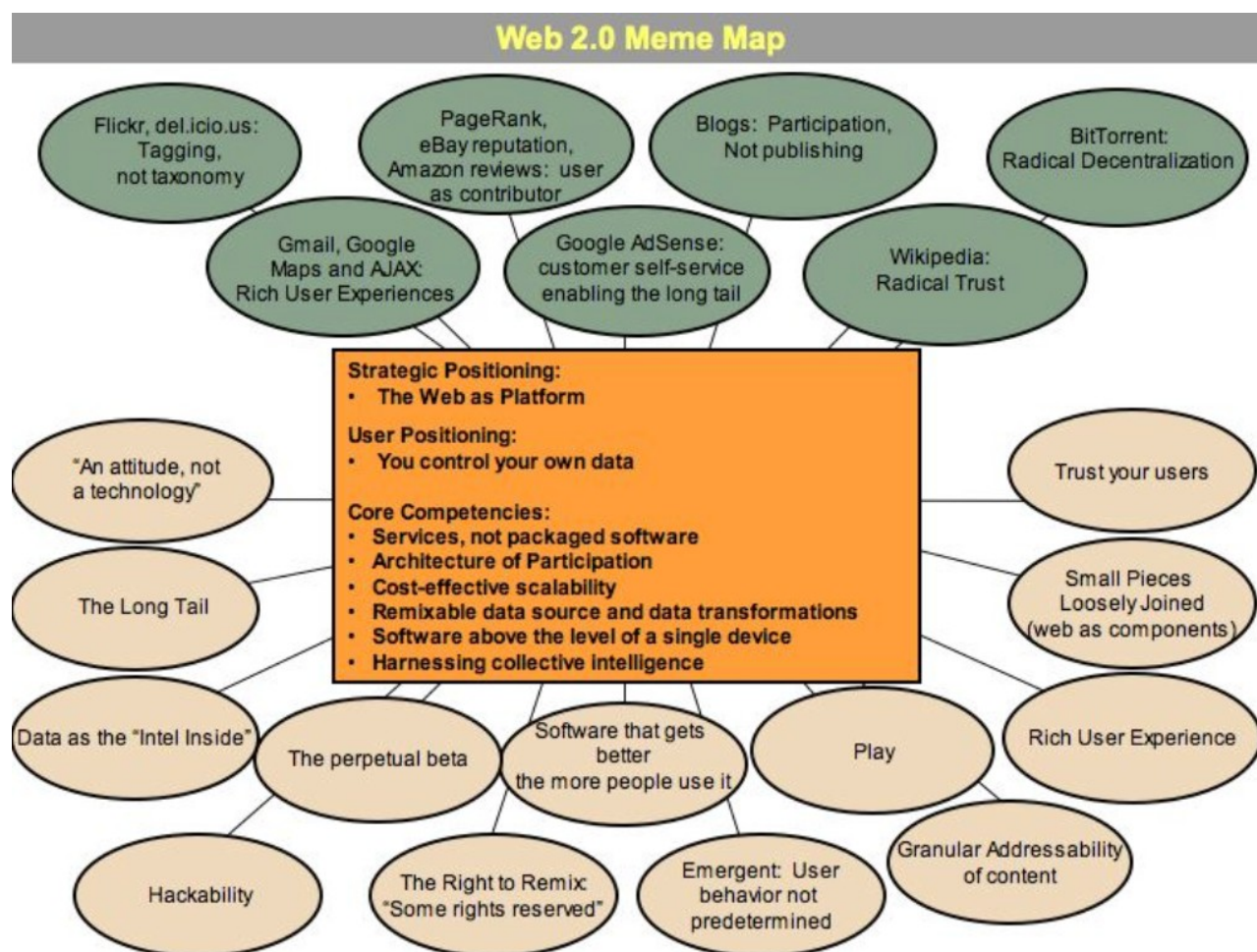
Rozvoj peer-to-peer sítí od počátku 21. století souvisí s dalším trendem. Po roce 2001, kdy zkrachovala velká část firem, podnikajících na internetu⁴ (viz Cassidy 2002), se výrazně snížil počet těch, kdo dokázali nabízet vlastní obsah. Počet uživatelů ovšem nijak neklesl, naopak dál strmě rostl. Mezeru po zmizelých poskytovatelích obsahu tak začali zaplňovat sami uživatelé, čímž dále vychýlili poměr mezi komunikačními modely ve prospěch many to many. Jméno tomuto trendu dal

³ Česky „rovný s rovným“, často se též označují zkratkou P2P.

⁴ Období konce devadesátých let bývá často podle rozvoje domén .com označováno jako *dot.com boom*, počátek roku 2001 jako *konec internetové bubliny*.

předčasně (v roce 1980) spisovatel Alvin Toffler ve své knize Třetí vlna⁵. V informační společnosti podle něj mediálního konzumenta nahrazuje kombinace konzumenta a producenta, označovaná termínem *prosumer*⁶ (viz Toffler 1980). Rostoucí počet uživatelů internetu, kteří zároveň produkují i konzumují informace, tak dále zvyšuje dominanci komunikačního modelu many to many.

Od roku 2001⁷ tento trend pokračuje. Webové aplikace, které začaly vznikat po tomto datu, se snaží vyhovět právě rostoucímu počtu prosumerů: kromě téměř povinné nabídky diskuzních fór na místech, kde má smysl podělit se o vlastní názor, po aplikace vystavěné na participaci uživatelů (encyklopedie Wikipedia, videoportál YouTube, galerie Flickr, sociální sítě, apod.). Trend růstu počtu webových stránek, které využívají zapojení uživatelů, pojmenoval v roce 2005 mediální teoretik Tim O'Reilly v článku What Is Web 2.0 (O'Reilly 2005). Kombinaci webu (jako platformy pro komunikaci) a komunikačního modelu many to many nazval *Web 2.0*.

⁵ Ale už v roce 1972 na něj odkazuje klasik Marshall McLuhan spolu s Barringtonem Nevittem v knize Take Today (viz McLuhan, Nevitt 1972).

⁶ Český termín by nejspíš zněl *prozument*, čeština ovšem prozatím převzala Tofflerův pojem v originále.

⁷ Rok 2001 nepředstavuje z hlediska změny podoby webové komunikace ostrý zlom; jde však o výrazný mezník, proto používáme právě toto datum.

Obr. 3.1. Gravitační jádro Webu 2.0 a skupina memů, doplňující definici. Zdroj: O'Reilly 2005.

Samotný pojem Web 2.0 postihuje právě komunikační a sociální změny, které nastaly od počátku 21. století. Je tedy výhodné pokusit se o jeho definici. Sám O'Reilly nejprve nabízí „měkkou“ definici. „Tak jako mnoho důležitých konceptů, ani Web 2.0 nemá ostré hranice, ale spíš gravitační jádro.“ (O'Reilly 2005) Kolem jádra se shromažďuje skupina pojmů („memů“), které obsah termínu 2.0 vytvářejí společně (viz obr. 3.1). Rozdíl mezi vlastnostmi webu před rokem 2001 a po něm nespočívá ani tak v technologických, jako spíš sociálních aspektech webových stránek. Později O'Reilly vytváří i „tvrdou“ definici: „Web 2.0 je komerční revoluce v počítačovém průmyslu, způsobená přesunem k internetu jako platformě, a zároveň pokus o pochopení pravidel úspěchu na této nové platformě. Hlavní z těchto pravidel zní následovně: vyvíjejte aplikace využívající síťových efektů ke zlepšení sebe sama tak, aby je využívalo více lidí“ (O'Reilly 2006).

Současný web je tedy podle O'Reillyho i dalších mediálních teoretiků postaven na komunikaci many to many, umožňuje a vyžaduje masovou participaci a má decentralizovanou povahu. Nizozemský politolog Jan van Dijk se nebojí přenést metaforu decentralizovaného webu i na společnost: „Systém se stává polycentrickým. Všechna centra jsou propojena informačními a komunikačními vazbami podporovanými sociálními a mediálními sítěmi“ (Dijk 2001:33). Konstatuje také, že „[...] díky tomu [přesunu moci z centra na periferii] se projevují organizace občanské společnosti, od mainstreamových (církve, odbory) po nové identity (environmentalisti, feministky). Sdružování se mimo politickou sféru a obcházení politiky svým způsobem vytváří vlastní lokální politický systém“ (tamtéž). Německý sociolog Ulrich Beck je v hodnocení vlivu webu na politickou komunikaci ještě odvážnější. Mluví o ztrátě moci centralizovaného národního státu a její přesun do dříve nepolitické sféry. „Politická modernizace politiku zbavuje moci a vyvazuje ji z politické sféry, naopak politizuje společnost. Přesněji řečeno, modernizační proces zásobuje povolna vznikající centra příležitostmi pro mimoparlamentní monitorování systému a vytváří pole akcí, kterými dává vzniknout sub-politice. Tímto způsobem se oddělují více či méně jasně definované oblasti a prostředky částečně autonomních, kooperujících a alternativních politických jednotek; ty jsou založené na vybojovaných právech, které jsou v současnosti ochraňované“ (Beck 1992:194).

Peer-to-peer síť jako iniciátor politicko-ekonomických změn

Do zajímavého kontextu uvádí vznik pirátských politických stran belgický filosof Michel Bauwens. V esejích *The Political Economy of Peer Production* (Bauwens 2005a) a *Peer to Peer and Human Evolution: Placing Peer to Peer Theory in an Integral Framework* (Bauwens 2005b) umístil princip

peer-to-peer do středu svého politicko-ekonomického modelu. Ten vidí filosofii P2P jako konkurenci kapitalistickému tržnímu modelu i komunistickému centrálnímu plánování. Decentralizované sítě v tomto modelu poskytují prostor pro novou společenskou dynamiku. Klíčové jsou v této teorii tři hlavní procesy, které jsou pro P2P sítě typické. „P2P neodkazuje na veškeré chování nebo procesy, které se odehrávají v distribuovaných sítích: P2P se vztahuje specificky na procesy, které zaručují širokou participaci sobě rovných účastníků“ (Bauwens 2005a).

Bauwens tyto procesy nazývá Třetí forma výroby, Třetí forma vládnutí a Třetí forma vlastnictví. Třetí forma výroby, neboli P2P výroba, je definována jako „[...] produkce přidané hodnoty skrz neziskovou spolupráci partnerů, kteří mají přístup k distribuovanému kapitálu.“ Produktem spolupráce pak není směnná hodnota pro tržní kapitalismus, ale přidaná hodnota pro komunitu uživatelů. Třetí forma vládnutí znamená prakticky to, že procesy „[...] řídí samotná komunita producentů, nikoli tržní alokace nebo korporátní hierarchie.“ Poslední klíčový proces, nazvaný Třetí forma vlastnictví, je definován jako „[...] uvolnění přidané hodnoty pro volné využití na univerzální bázi, skrz nové režimy společného vlastnictví“ (vše Bauwens 2005a).

Pro postupný evoluční nástup P2P společnosti je podle Bauwense třeba naplnit pět kritérií. Za prvé je to existence technologické infrastruktury, která umožňuje distribuovaný a levný přístup ke sdílenému kapitálu velkému množství producentů. Za druhé, tato infrastruktura musí umožňovat necenzurovanou a přímou komunikaci všech svých uživatelů. Za třetí je to aplikační infrastruktura, všichni uživatelé musí být schopni spolupracovat. Čtvrtým a pátým kritériem je právní a kulturní připravenost.

První tři kritéria současná infrastruktura internetu splňuje. Levný přístup (bod 1) zaručují všudypřítomné počítače s rychlými internetovými přípojkami, komunikaci a spolupráci (body 2 a 3) umožňují současné webové aplikace, které O'Reilly zahrnuje do své definice Webu 2.0. Právní stránku (bod 4) zajišťují licence General Public License, iniciativa Open Source a Creative Commons (podrobněji v podkapitole 4.4). Jediný nesplněný předpoklad prozatím představuje kulturní kritérium (bod 5). Pod ním Bauwens vidí „[...] rozptyl hromadné intelektuality (tj. distribuce inteligence lidstva), a s tím spojené změny v cítění a bytí (ontologie), způsoby poznání (epistemologie) a uspořádání hodnot (axiologie)“ (opět Bauwens 2005a).

P2P teorie adresuje také politiku. Asi nejvýraznějším přínosem je návrh nové štěpící linie, která implikuje přechod z industriální k P2P společnosti. Bauwens ji nazývá „informační sdílení vs. soukromé vlastnictví znalostí ziskovými společnostmi“ (Bauwens 2005b). Sám Bauwens zaujímá jasné normativní stanovisko proti současnému právnímu systému. „Namísto vytvoření společné

databáze světové hudby a nalezení adekvátního systému pro financování umělců se průmysl snaží zničit tento produktivnější systém a kriminalizovat sdílení trestáním jeho uživatelů, včetně snahy prohlásit tyto technologie za nelegální“ (tamtéž). Ať už ale nahlížíme na autorovy názory jakkoli, je třeba přiznat, že vytyčené štěpení (byť možná s méně tendenčním názvem) se v informační společnosti vyskytuje.

Bauwens zároveň přibližuje P2P teorii k alterglobalizačnímu hnutí. Jako jediné politické hnutí totiž podle jeho názoru nedeleguje zástupce, kteří by později reprezentovali stranickou autoritu. Rozhodnutí voleného zástupce nebo rady je v klasických politických stranách závazné pro ostatní, což odporuje Bauwensově chápání P2P filosofie, oproštěné od autority a hierarchie. Členové alterglobalizačního hnutí namísto toho odmítají jakoukoli permanentní identifikaci s některým hnutím (přestože samozřejmě přijímají dočasnou identifikaci), ve svém konání jsou post-ideologičtí. Ve stejné části své eseje nadnáší myšlenku, že na P2P podobných principech funguje mimo jiné organizace „[...] Al Kájda, která mixuje kmenové, korporátní, ale také silné síťové prvky; další příklad je model bezvůdcovské rezistence, obhajovaný některými zástupci extrémní pravice“ (Bauwens 2005b).

Copyright, copyleft a veřejné autorské právo

Hned v prvním odstavci Deklarace principů švédské Pirátské strany najdeme formulaci: „Chceme změnit globální legislativu tak, aby reflektovala nastupující informační společnost [...] Proto požadujeme větší respekt pro občany a jejich právo na soukromí, stejně jako reformy v autorském a patentovém právu“ (Piratpartiet 2009a:1).

Pro pirátské strany představuje současné pojetí autorských a patentových práv jeden z hlavních programových bodů. Podle nich představuje přežitek, který vznikl v důsledku konkurenčního boje komerčních společností a v současnosti brzdí rozvoj kultury a společnosti. „Podle našeho názoru se musí copyright vrátit ke svým kořenům. Zákon se musí změnit tak, aby reguloval pouze komerční využití a kopírování chráněného díla. Sdílení kopií a šíření či využívání díla pro nekomerční účely nesmí být nezákonné, neboť takto férové využití je výhodné pro celou společnost“ (Piratpartiet 2009a:1).

V současnosti se totiž v právní úpravě většiny demokratických států vyskytuje přísná ochrana autorského práva i patentových práv, která je v ostrém kontrastu s technologickými možnostmi P2P sítí a praxí jejich uživatelů, kteří tvoří značnou část informační společnosti. Mezinárodní konvence (zejména Univerzální copyrightová konvence z roku 1952) do značné míry sjednocují autorské právo u všech signatářů smlouvy, což jsou téměř všechny státy OSN. Konkrétní formulace zákonů

se nicméně v každé zemi mírně liší, proto je například ve Spojených státech stahování autorsky chráněného obsahu z internetu nelegální, zatímco v České republice je s výjimkou softwaru legální (viz The Copyright Law of the United States of America 2008 a Česká republika 2008). Proto se liší i postup organizací, postižených porušením autorského práva. V některých zemích je jeho porušování de facto dekriminalizováno, v některých je naopak tolerance nulová a stíhání hrozí nejen těm, kdo na porušování autorského práva vydělávají, ale i běžným uživatelům, kteří porušují zákon dané země stahováním dat (hudby, audiovizuálních děl nebo softwaru) pro vlastní potřebu.

Pro klasické pojetí copyrightu v současnosti existují alternativy – licence, pod kterými může autor publikovat svou práci. Souhrnně využívají formulace „některá práva vyhrazena“ (jako protiklad ke copyrightovému „všechna práva vyhrazena“). O která práva přesně jde, specifikují jednotlivé licence. Jejich spektrum je poměrně široké, takže umožňují od velmi přísné (byť nekomerční) licence až po zveřejnění díla ve veřejné doméně s možností měnit dílo nebo využít jej jako součást vlastního díla. Některé z nich jsou navíc postupně překládány a publikovány ve více právních rádech, takže možnost publikovat pod takovou licenci je stále širší. Často také využívají princip „copyleft“ (protiklad termínu „copyright“) – při zveřejnění díla, které vzniklo upravením copyleftového díla, musí být znovu využita stejná licence. Tím se zabraňuje vytváření komerčních děl na základě nekomerčních zdrojů.

Mezi nejznámější takové licence patří rodina licencí GNU General Public License⁸, určená zejména pro softwarové projekty, a všeobecně zaměřená skupina licencí Creative Commons⁹. První z nich funguje od roku 1989, druhou zmíněnou licenci poprvé formuloval ve Spojených státech právník Lawrence Lessig v roce 2001. A právě Lessigova pozdější kniha *Free Culture: How the Big Media Uses Technology and the Law to Lock Down Culture and Control Creativity* (Lessig 2004) formuluje argumenty pro zavedení nových licencí. Zároveň ovšem neustupuje od klasických licencí, naopak, navrhuje jejich paralelní existenci tam, kde mají smysl: „Je důležité zmínit, že podpora 'open source a free softwaru' není zároveň odmítáním copyrightu. 'Open source a free software' totiž není software ve veřejné doméně“ (Lessig 2004:264) Pro funkci omezení, konstituovaných v pravidlech licencí typu GNU GPL, je nutná existence copyrightu; bez něj by tato omezení neměla smysl. Lessig tedy explicitně odmítá ty požadavky pirátských stran, které požadují úplné zrušení copyrightu. Vedle něj ovšem musí fungovat alternativní licence.

⁸ Často se označuje zkratkou GNU GPL, česky znamená „všeobecná veřejná licence GNU“

⁹ Do češtiny překládána jako „tvůrčí společenství“

Pirátské strany

Subjekt naší práce, tedy politické organizace se souhrnným označením pirátské strany, je značně heterogenní. Pod tímto označením najdeme jak skutečné politické strany, tak skupiny, které se profilují spíše jako zájmové organizace. Některé pirátské strany vznikají, některé už živoří na hranici zániknutí. V této kapitole se pokusíme najít kritéria, na základě kterých najdeme subjekty našeho průzkumu. V podkapitole 4.1 se pokusíme najít definici politické strany jako protikladu zájmové organizace, v podkapitole 4.2 nastíníme vývoj předchůdců švédské Pirátské strany a okolnosti jejího vzniku. V souvislosti s aktuálním stavem soudního sporu s organizací The Pirate Bay pak odhalíme společný původ pirátských stran v dalších zemích. A na závěr, v sekci 4.3, nastíníme roli Mezinárodní pirátské strany jako ideové, spíše než organizační platformy.

Politické strany nebo zájmové organizace?

Pirátské strany jsou zcela nový fenomén, pouze dvě z nich dosud prošly volbami, mají s jedinou výjimkou chatrnou členskou základnu a minimální prestiž. Všechny se ovšem po vzoru švédské pirátské strany, která vlnu pirátských organizací nastartovala, označují jako strany.

Běžně používané definice politických stran je obtížné použít; předpokládají totiž povětšinou aplikaci na rozvinutou politickou stranu s jasně stanovenými cíli a ambicemi, známými volebními výsledky a určitou politickou zkušeností. Pirátské strany v současnosti představují většinou pouze zárodek „dospělé“ politické strany, na kterou bychom mohli tuto definici aplikovat. Podle našeho názoru mají některé z těchto stran značný voličský potenciál.¹⁰ Je také pravděpodobné, že části z nich se v nejbližší době podaří překročit volební práh a získat mandát v Evropském parlamentu nebo národním parlamentu. Pro analýzu vybereme právě ty strany, o kterých se domníváme, že mají solidní voličský potenciál.

Přesto je třeba rozhodnout, zda jednotlivé organizace, hlásící se přízviskem „party“ k politickému stranictví, skutečně politickými stranami jsou. Kritériem nemůže být jejich velikost; jak jsme naznačili, předpokládáme jejich postupný růst a hodnotit jejich politický potenciál na základě současné členské základny nebo preferencí by bylo krátkozraké. Je ovšem otázkou, zda některé z pirátských stran nejsou přes ono „party“ spíše zájmovými skupinami, do budoucna ovlivňující dění

¹⁰ Švédská Pirátská strana jako nejstarší strana tohoto hnutí se během prvních tří let své existence dostala co do počtu členů (přibližně 43 tisíc) na třetí místo mezi švédskými politickými stranami, její mládežnická organizace Ung Pirat (Mladí piráti) je počtem členů (přes 18 tisíc) mezi mládežnickými organizacemi ve Švédsku. Podle předvolebního průzkumu by strana získala ve švédských volbách do Evropského parlamentu v červnu 2009 5,1 procenta hlasů a 1 mandát (data z webové stránky <http://www.piratpartiet.se/storlek> a článku <http://www.blogpirate.org/2009/04/30/poll-projects-pirate-party-seat-in-eu-parliament>) (další články viz „Pirate parties“ raid Europe, US 2006; Keating, J. 2008; Kullenberg 2008).

bez snahy o vlastní politické zastoupení. Definice politické strany, kterou hledáme, musí posloužit právě tomuto účelu: oddělení politické strany od zájmové organizace.

Obecná definice politické strany se pokouší jasně vymezit stranu, její podobu a funkce. Nás zajímá spíše minimální definice, tak jak ji formuloval Sartori. „Minimální definice plní svůj účel, pokud dostačuje k určení předmětu [...] Minimální definice je požadována jen proto, aby rozptýlila neurčitost tím, že indikuje, co má být zahrnuto nebo vyloučeno z dané třídy“ (Sartori 2005:74). Sám Sartori vzápětí svou minimální definici politické strany formuloval takto: „Strana je jakákoli politická skupina, která se představuje ve volbách a je schopna prostřednictvím voleb umístit kandidáty do veřejných úřadů“ (tamtéž).

Tato definice nám jako východisko poslouží dobře. Dokáže jasně postihnout právě rozdíl mezi politickou stranou a zájmovou organizací. Pro naše účely, kdy zkoumáme mladé politické strany nebo jejich zárodky, ji stačí pouze mírně upravit. V pozměněné definici budeme tvrdit, že *strana je jakákoli politická skupina, která se představí ve volbách a bude pravděpodobně schopna prostřednictvím voleb umístit kandidáty do veřejných úřadů*. Tuto definici pak můžeme zodpovědně aplikovat na jednotlivé vznikající pirátské strany.

Společný původ: Piratbyrån a The Pirate Bay

Ideovým předchůdcem Švédské pirátské strany (která slouží jako vzor pro další pirátské strany) je jiná švédská politická organizace s názvem Piratbyrån. Jako primární zdroj voličů pirátské straně zase slouží server, podporující sdílení souborů, jménem The Pirate Bay. Obě tyto instituce přímo iniciovaly vznik pirátské strany, proto se jim věnujeme v této podkapitole.

Organizace Piratbyrån¹¹ byla založena v roce 2003 ve Švédsku jako reakce na vznik protipirátské organizace Antipiratbyrån. Piratbyrån nevyvíjí přímou politickou činnost (ani jako strana, ani jako lobbistická organizace), působí spíše v roli pro-pirátského think tanku. Také sebereflexe hnutí naznačuje volně propojenou myšlenkovou liheň. „Piratbyrån (...) není organizace, alespoň ne v první řadě. Primárně a především lze Piratbyrån od jeho počátků v roce 2003 definovat jako probíhající diskuzi. Jsme reflexí otázek ohledně kopírování, informační infrastruktury a digitální kultury [...] Tyto diskuze často vyústí v nejrůznější druhy aktivit“ (Piratbyrån 2008).

V listopadu 2003 založila švédská „pirátská kancelář“ server, který měl zjednodušit uživatelům internetu sdílení souborů. Webová stránka The Pirate Bay, zpočátku provozovaná ve švédštině,

¹¹ Česky „pirátský úřad“

nabídla svým uživatelům snadné vyhledávání souborů protokolu BitTorrent. Původně švédská stránka rychle získala mezinárodní popularitu a stala se symbolem softwarového pirátství. Dnes představuje cca 109. nejnavštěvovanější webovou stránku (ve Švédsku drží 18. místo a ve Spojených státech 72. místo) (thepiratebay.org – Trafic Details from Alexa 2009). Podle údajů na webové stránce The Pirate Bay navíc sdružuje přes 3,5 milionu registrovaných uživatelů a v jednom okamžiku zprostředkovává kontakt mezi přibližně 20 miliony stahujících (The Pirate Bay 2009). Základem stránky je torrentový vyhledávač („tracker“).

Od října 2004 působí The Pirate Bay odděleně od Piratbyrån. Obě organizace nadále spolupracují, právně jde ovšem o dva samostatné subjekty. Piratbyrån je švédskými úřady víceméně tolerován – coby think tank, který se slučuje s demokratickým zřízením. Oproti tomu samostatný server The Pirate Bay se stal terčem mnoha žalob švédských zástupců filmového a hudebního průmyslu, zejména ale švédských organizací na ochranu autorských práv¹². Důvodem těchto žalob bývá porušování autorských práv nebo napomáhání porušování autorských práv. Podle švédského právního řádu je porušováním autorského práva jak nabízení, tak stahování autorsky chráněných souborů (což se oboje děje prostřednictvím souborů protokolu BitTorrent, ve kterých tracker The Pirate Bay vyhledává).

Provozovatelé serveru The Pirate Bay byli nakonec 31. ledna 2008 obžalováni organizací IFPI, zastupující celosvětový hudební i filmový průmysl. Byli obviněni jednak z napomáhání porušování autorských práv, jednak ze zpřístupnění materiálu chráněného autorským právem. Provozovatelé The Pirate Bay se hájili tím, že „[...] na serveru jsou uloženy pouze torrenty. To znamená, že tam neukládáme žádný ilegální obsah. The Pirate Bay poskytuje pouze tracker. Na našem webu nebude nikdy zveřejněn žádný chráněný obsah“ (The Pirate Bay 2009, sekce About). Soud tento argument neuznal a 17. dubna 2009 byl každý ze čtyř provozovatelů serveru odsouzen k trestu odnětí svobody na jeden rok a pokutě 30 milionů švédských korun (asi 2,7 milionů eur) (Spectral 2009).

Přestože jde o nepravomocné rozhodnutí, jeho výsledek byl napjatě očekáván a pro pirátskou komunitu je zklamáním. Na protest proti tomuto rozhodnutí se švédští sympatizanti pirátské strany hromadně přihlásili ke členství v této straně. Počet členů strany stoupl během několika dní po rozhodnutí soudu trojnásobně; ze 14 tisíc členů strany k 16. dubnu se počet členů zvedl na více než 42 tisíc k 1. květnu, čímž se švédská Pirátská strana stala čtvrtou největší stranou podle počtu členů

¹² Nejvýraznější mezi nimi je Mezinárodní federace fonografického průmyslu (International Federation of Phonographic Industry, IFPI), Americká asociace pohyblivých obrázků (Motion Picture Association of America, MPAA) a švédská protipirátská organizace Antipiratbyrån.

(za Sociálnědemokratickou stranou, Umírněnými a těsně za Stranou středu) (Result of Verdict, for the Pirate Party 2009).

Rozsudek nad The Pirate Bay ovšem nepomohl pouze pirátské straně ve Švédsku. Důsledkem rozsudku je zároveň posilování již existujících pirátských stran, sdružených v Pirate Party International¹³, a vznik nových stran v zemích, kde dosud tato strana neexistovala (včetně České republiky). Postupně tak úsilí organizací Piratbyrå a The Pirate Bay vedlo, ať už vědomě či neúmyslně, ke vzniku nové strany ve švédském stranicko-politickém systému (Švédská pirátská strana), vytvoření mezinárodní pirátské internacionály (Mezinárodní pirátská strana) a vytvoření zhruba dvacítky pirátských stran v západních, postkomunistických, ale i některých jihoamerických zemích.

Pirate Party International jako organizační platforma pirátských stran

V září 2006 založila Švédská pirátská strana pod názvem Pirate Party International platformu, určenou pro mezinárodní podporu pirátských stran. Jejím prvotním účelem má být organizační podpora stran fungujících na národní úrovni. „PPI má sloužit jako místo setkání pro ty, kdo chtějí založit vlastní stranu ve své zemi, stejně jako místo, kde tito lidé naleznou přeshraniční zdroje, rady a diskuzní fóra“ (Piratpartiet 2009b).

Mezinárodní pirátská strana dnes sdružuje 21 národních stran¹⁴, z nichž některé nevyvíjí aktivitu. Těmto stranám v současnosti poskytuje zejména servis v podobě diskuzního fóra, kde se sdružují příznivci tohoto hnutí v jednotlivých státech, a technické podpory v případě zřízení vlastních stránek. Kromě toho dává k dispozici logotyp, vycházející ze znaku Švédské pirátské strany, takže celosvětově mají pirátské strany takřka jednotné označení.

Ambicí PPI je stát se pirátskou internacionálou; hnutím, které z principů, původně zformovaných ve Švédské pirátské straně dokáže vytvořit program, sjednocující pirátské hnutí ve všech zemích. V tom je poměrně úspěšná. Ideje, zformulované ve Švédsku, přijala za své většina pirátských stran; některé strany zdůraznily problémy, které danou zemi pálí víc, ale k zásadním změnám při adaptaci programu nikde nedošlo. Pirátské strany často program naroubovaly na vlastní ideje. Výjimkou jsou pouze ty organizace, které přijaly název hnutí kvůli okamžité publicitě, kterou tento název v daném momentu vyvolával (Rusko, Argentina). Komplikací pro víceméně homogenně se šířící pirátské ideje může být pouze rychlé šíření do dalších zemí (spadajících do zcela odlišných politicko-

¹³ Česky Mezinárodní pirátská strana, oficiální zkratka PPI.

¹⁴ Údaj k 5.5. 2009, jejich počet po rozsudku nad provozovateli The Pirate Bay zatím nezačal růst, ale dá se očekávat, že s určitým zpožděním vzroste výrazně. Například Česká pirátská strana dosud mezi stranami registrovanými pod PPI není, o členství nicméně podle údajů na své stránce žádat bude.

geografických oblastí s odlišnými politicko-ekonomickými charakteristikami) a spíše anarchistická povaha a v důsledku nedeterministické chování některých pirátských stran.

Přesto se PPI na svém fóru zatím bez větších zádrhelů snaží o formulaci pirátského světonázoru. Díky tomu se jí daří hrát jak roli organizační, tak ideové platformy.

Aktivní pirátské strany v Evropě a jejich postavení ve stranicko-politickém systému

Mezi 21 pirátskými stranami, které se hlásí k Mezinárodní pirátské straně, jsme se pokusili vybrat v první řadě aktivní, výrazně se projevující evropské subjekty s fungujícími webovými stránkami (jako vnější známkou aktivity). Druhé kritérium pro nás představovala ideová vyhraněnost těchto stran – je zajímavé porovnat strany s úzkou programovou profilací, jako je tomu v případě Švédské pirátské strany, a strany, které se ve svém programu věnují širší skupině témat, případně se co nejvíc liší od ideologie Švédské pirátské strany (jako prvního a formujícího představitele tohoto hnutí). Ostatně hypotéza této práce počítá s ideovými odlišnostmi, proto je naším cílem tyto odchylky od původní ideologie nalézt. Vybrané pirátské strany musejí splňovat ještě třetí podmínku – být v souladu s definicí politické strany, tak jak jsme ji formulovali v sekci 4.1.

Následně se v této kapitole vybrané strany pokusíme zařadit do konkrétního stranicko-politického systému. Na základě analýzy fungování tohoto systému v jednotlivých zemích a ideově-programové orientace pirátských stran a stran jim blízkých se pokusíme určit jejich partnery, protihráče a potenciál v dané zemi.

V tabulce 5.1 jsme shromáždili základní data všech organizací, které se hlásily nebo hlásí k pirátskému hnutí¹⁵. Tabulka sama nijak nepostihuje rozdílnost těchto subjektů^{16, 17}. Ne všechny jsou aktivní; strany, které nemají vlastní webové stránky, považujeme (vzhledem k důležitosti webových stránek pro stranu zformovanou v zásadě na webu) za dočasně nebo trvale nefunkční. Mezi aktivními stranami je několik těch, které působí dlouhodoběji (tj. více než několik měsíců), mají zájem na získání moci a dokázaly zformulovat vlastní stanovy i program. Z nich jsme vybrali strany, které z výše uvedených důvodů považujeme za zajímavé. Těm se budeme věnovat v této kapitole.

Prvním a samozřejmým subjektem je Švédská pirátská strana (webová stránka viz Piratpartiet

¹⁵ V tabulce je 30 subjektů. Je to víc než oněch 21 shromážděných na stránkách PPI. Rozdíl je způsoben tím, že jsme do tabulky zahrnuli i ty pirátské strany, které se zatím na stránce PPI z nejrůznějších důvodů neobjevily.

¹⁶ Velmi zajímavým subjektem, kterému bohužel v této práci nemůžeme věnovat prostor, který by si zasloužil, je argentinská pirátská strana. Ta z určitého úhlu pohledu dokázala jako jediná naplnit skutečné ideje pirátství. Na svých stránkách se vymanila z představy politické strany jako strukturované organizace a hlavičku pirátské strany dokázala šikovně využít k distribuci autorsky chráněného obsahu pod hesly jako „kopírování CD, DVD a softwaru je pro chlapečky, my jedeme ve velkém“ nebo „Matrix a prasečí chřipka!!!“. Hlavními programovými tématy této strany je sója a dolování.

¹⁷ Peruánská pirátská strana zase jako součást hnutí Cultura Libre (česky „svobodná kultura“) operuje dvěma mandáty v organizaci CODESI (Komise pro rozvoj informační společnosti), ve které zasedají zástupci peruánské vlády, občanské společnosti, akademických institucí a privátního sektoru. Jako taková se vzdává nejisté role politické strany a působí jako zájmová organizace (informace ze stránek <http://www.codesi.gob.pe/codesi> a stránek peruánské pirátské strany http://wiki.freeculture.org/Pirata#The_Peruvian_Pirate_Party).

2009b). Jde o zakladatele idejí celého hnutí, zakladatele Mezinárodní pirátské strany a v současnosti volebně nejperspektivnější pirátskou stranu. Její členové jsou zároveň politicky nejzkušenější – strana má za sebou dvoje volby. Kromě toho představuje prostor Skandinávie společensky i politicky originální oblast s odlišnou tradicí než zbytek západních demokracií.

Určitým protipólem švédské Pirátské strany se během více než dvou let své existence stala německá Piratenpartei Deutschland (webová stránka viz Piratenpartei Deutschland 2009). Od počátku se její představitelé vyjadřují v tom smyslu, že sdílení softwaru a hledání nového pojetí autorského práva pro ně není tím hlavním tématem. Německá pirátská strana adoptovala širší skupinu témat a představuje uskupení, které problematiku autorského práva zčásti obětovalo jiným myšlenkám, blízkým podobné skupině voličů. Výsledkem jsou mimo jiné rozepře se zakladateli hnutí. Německá pirátská strana prošla dvěma lokálními volbami. Každopádně představuje mírně odlišný druh subjektu, než je pirátská strana ve Švédsku, a bude zajímavé se jí věnovat podrobněji.

Mezi postkomunistickými zeměmi najdeme několik vznikajících nebo velmi mladých politických stran. Mezi nimi je jedna výjimečná: Polská pirátská strana (webová stránka viz Strona Partii Piratów 2009). Ta působí od konce roku 2007. Podobně jako německá strana si i Poláci rozšířili programovou skladbu o další témata, například otevřenost ekonomiky, potírání byrokracie nebo bezplatné vzdělávání. Polská strana dokonce v některých rysech (detailnost programového prohlášení, realizace stanov strany) překonává pirátské strany v tradičních demokraciích včetně té švédské. Každopádně je si vědoma svého cíle – stát se plnohodnotnou politickou stranou.

Poslední zřetelně odlišné a zajímavé pirátské straně se v naší práci věnovat nebudeme – nepůsobí totiž v žádném z evropských států – ovšem stojí za to ji zmínit. Byla založena ve Spojených státech v roce 2006. Jak sami zakladatelé strany na svých stránkách upozorňují, strana vznikla po vzoru Švédské pirátské strany, ale její další vazba na Švédy je slabá. Důvodem je jak institucionální odlišnost obou politických systémů, tak především odlišná tradice občanské participace. Pirátská strana Spojených států operuje snad s nejširším okruhem témat z celé této skupiny stran – návrhy ohledně autorského a patentového práva se poněkud ztrácí pod agendou týkající se svobody vyjadřování, bezplatného školství, reformy zdravotnictví, energetické, bezpečnostní a daňové politiky. Jako jediná také tato strana neodmítá zařazení na pravolevé ose stranického spektra, samozřejmě v duchu americké, nikoli evropské tradice (webová stránka viz Pirate Party of the United States 2009).

Za pomoci těchto tří navenek odlišně působících stran se pokusíme nalézt typické místo pro pirátskou stranu ve stranicko-politickém spektru a její typickou programově-ideovou orientaci. V

následujících podkapitolách analyzujeme stranicko-politický systém Švédska, Německa a Polska s důrazem na aktivní pirátské strany. Tímto směrem budeme zároveň postupovat od nejvlivnější strany, která si činí nárok na evropský mandát, po nejslabší subjekt, který se dosud nezúčastnil voleb.

Ještě poznámka k jednotlivým analýzám. Poměrně podrobný popis stranicko-politického systému a alespoň zevrubný popis institucionálního ukotvení považujeme za nezbytný pro pochopení logiky stranické soutěže daného státu. Teprve na základě porozumění podobě stranické soutěže včetně socioekonomických determinantů totiž se můžeme pokusit určit, na které místo stranického systému a v důsledku do které stranické rodiny můžeme zařadit místní pirátskou stranu.

Stát	Název strany	Stav	Program	Webová stránka
Argentina	Partido Pirata Argentino	funguje	ne	http://partido-pirata.blogspot.com
Austrálie	Pirate Party Australia	vzniká	vzniká	http://ppau.info
Belgie	-	živoří	ne	http://www.parti-pirate.be
Brazílie	Partido Pirata	vzniká	ne	http://www.partido-pirata.org
Česká republika	Česká pirátská strana	vzniká	vzniká	http://www.ceskapiratskastrana.cz
Dánsko	Piratpartiet i Danmark	funguje	ano	http://www.piratpartiet.dk
Finsko	Piraattipuolue	funguje od 2008	ano	http://www.piraattipuolue.fi
Francie	Parti Pirate	funguje	ne	http://partipirate.org
Chile	Partido Pirata	vzniká	ano	http://www.partidopirata.cl
Irsko	-	vzniká pod PPI	vzniká	-
Itálie	Partito Pirata italiano	funguje od 2006	ano	http://www.partito-pirata.it
Jihoafrická republika	-	živoří	ne	http://pp.org.za
Kanada	-	živoří	ne	-
Německo	Piratenpartei Deutschland	funguje od	ano	http://www.piratenpartei

		2006		.de
Nizozemí	Piraten Partij Nederland	vzniká	ne	http://www.piratenpartij.nl
Norsko	Norges PiratParti	živoří	ne	http://piratpartiet.no
Nový Zéland	Pirate Party New Zealand	funguje	ano	http://www.pirateparty.co.nz
Peru	Partido Pirata Peruana (součást hnutí Cultura Libre)	funguje	samostatně ne	http://wiki.freeculture.org/Pirata
Polsko	Strona Partii Piratów	funguje od 2007	ano	http://www.partiapirow.org.pl
Portugalsko	-	živoří	ne	http://www.pp.ptblue.com
Rakousko	Piratenpartei Österreichs	funguje od 2006	ano	http://piratenpartei.at
Rumunsko	-	vzniká pod PPI	ne	-
Rusko	Pirateparty.ru	komerční společnost	ne	http://pirateparty.ru
Spojené království	The Pirate Party	znovu-vzniká	ne	-
Srbsko	Piratska partija Srbije	vzniká	vzniká	http://piratskapartija.com
Španělsko	Partido Pirata Español	funguje od 2007	ano	http://www.partidopirata.es
Švédsko	Piratpartiet	funguje od 2006	ano	http://www.piratpartiet.se
Švýcarsko	Piratenpartei Schweiz	funguje od 2007	ano	http://piraten-partei.ch
Ukrajina	-	pouze idea	ano	-
USA	The Pirate Party of the United States	funguje od 2006	ano	http://pirate-party.us

Tab. 5.1. Stav pirátských stran v jednotlivých zemích. Zdroj:

<http://www.piratpartiet.se/international> a webové stránky jednotlivých stran, data k 6.5. 2009.

Švédská pirátská strana

Současný švédský demokratický systém se opírá o dlouhou tradici stavovského parlamentu (Riksdagu), přerušenu panovnickým absolutismem pouze v letech 1680-1718. Liberalizace systému proběhla velmi brzy, v roce 1766 byla zrušena cenzura a v roce 1809 přijalo Švédsko „[...] první moderní ústavu země, v níž se silně odrážel vliv montesquiovské doktríny o dělbě moci“

(Kopeček 2005b:182). V roce 1909 bylo zavedeno všeobecné volební právo pro muže a v roce 1921 také pro ženy. Jak dále píše Kopeček, Švédsko se tak k demokratickému politickému modelu s konsenzuálními prvky propracovalo „cestou postupných kroků bez vyhrocených otřesů a konfliktů“.

Od roku 1917, kdy se především dolní komoře švédského parlamentu podařilo prosadit závislost panovníka na rozhodnutí parlamentu, je Švédsko parlamentní monarchií. Panovník hraje roli pouze formální hlavy státu, disponuje naprosto symbolickými a minimálními pravomocemi.

Švédsko bývá často řazeno na základě společensko-politického uspořádání do skupiny skandinávských států (tzv. *severský model*). Hlavními společnými rysy těchto zemí je rozvinutá občanská společnost a zejména rozsáhlý sociální stát (*welfare state*). V návaznosti na tento sociální stát skandinávské země včetně Švédska zažívají „masivní státní zásahy do ekonomiky“ a realizují „rozsáhlý veřejný sektor zaměstnávající velký počet osob především v sociální a vzdělávací sféře“ (Kopeček 2005c:175). Model skandinávského sociálního státu dnes ovšem prochází rozsáhlou proměnou. Příliš nákladný sociální stát od sedmdesátých let pozvolna eroduje, formuje se naopak kompetitivnější a méně konsenzuální systém.

Stranicko-politický systém

Severský model vychází z historické soutěže dvou aliancí, konzervativců jako držitelů moci a liberálů coby aspirantů na mocenské postavení (období konce 19. století). Výjimkou není ani Švédsko, kde se v této době konstitoval čistý bipartismus mezi liberální a konzervativní parlamentní frakcí. Ve Švédsku se už v této době jasně profilovaly dvě moderní konfliktní linie: sociálně-ekonomická a urbánně-rurální. Na přelomu 19. a 20. století pak fenomén masové organizace vynesl mezi relevantní politické strany švédskou Sociálnědemokratickou dělnickou stranu. Od dvacátých let 20. století postupně sociální demokracie posilovala. Na masovou integraci obyvatelstva zareagovali na přelomu 19. a 20. století přetvořením své parlamentní frakce v regulérní politickou stranu jak liberálové,¹⁸ tak konzervativci¹⁹. V roce 1910 pak byla založena Agrární strana a v roce 1917 se od sociálních demokratů odtrhla Komunistická strana. Mezi pěti relevantními politickými proudy (zleva doprava komunistický, sociálnědemokratický, agrární, liberální a konzervativní) se sociální demokraté postupně dostali na pozici predominantní strany, zejména díky úzké spolupráci s odborovými svazy. Takzvaný *švédský model* nebo *třetí cesta*,

¹⁸ Zformovala se v roce 1895 pod názvem Lidová strana, později Liberální koaliční strana/Volnomyšlenkářská národní asociace, Volnomyšlenkářská lidová strana/Volnomyšlenkářská národní koalice, Lidová strana, Lidová strana – liberálové, dnes Liberální lidová strana.

¹⁹ Od roku 1904 jako Všeobecná volební liga, Národní pravicová organizace, Pravicová strana, od roku 1969 dodnes Umírněná strana.

spojený s dominancí sociální demokracie, se navíc v dramatických třicátých a čtyřicátých letech 20. století ukázal jako velmi stabilní a odolný vůči vzniku extremistických stran. Pětistranický formát následně zamrzl a udržel se v této podobě do sedmdesátých let.

Jak jsme zmínili výše, od tohoto okamžiku postupně eroduje predominantní postavení sociálních demokratů (už v průběhu sedmdesátých let se podařilo ukončit nepřetržitou 44 let trvající vládu sociálních demokratů a několikrát je vytlačit do opozice) a s tím se mění i povaha celého stranicko-politického systému. Kopeček vidí příčiny těchto změn v „[...] uvolnění vazby mezi tradičními stranami a jejich elektorátem“ a jako „[...] důsledek společenských proměn – úbytek agrárního a částečně i dělnického voličstva, vytváření nové, značně heterogenní střední třídy s jinými hodnotovými preferencemi, generační protest spojený se závěrem šedesátých let, expanze televize ovlivňující rozhodování voličů atd.“ (Kopeček 2005c:178). Eroze systému vyvrcholila ve volbách 1991, kdy Sociálnědemokratická strana práce získala „pouhých“ 37,7 procent hlasů a 138 z 349 křesel. Fragmentovaná pravice oproti tomu dosáhla na 57,8 procent hlasů a 195 mandátů a poprvé od svého znovuzrození v sedmdesátých letech dokázala vytvořit vládu, která přečkala celé čtyřleté volební období (Sweden 1991 Legislative Election 2001).

Vedle klasické pětice švédských politických stran (zleva doprava post-komunistická Levicová strana, Sociálnědemokratická strana práce, post-agrární Strana středu, liberální Lidová strana a konzervativní Umírněná koaliční strana) se v devadesátých letech objevují nové subjekty. Už v roce 1988 se do parlamentu dostává Enviromentální strana – Zelení, využívající rané štěpící linie materialismus vs. postmaterialismus. O tři roky později, v již zmíněných volbách v roce 1991, se sice Zelení do parlamentu nedostali, ale úspěch oslavily dvě další nové formace –

Křesťanskodemokratická koaliční strana, profilující se na štěpení náboženství vs. ateismus, a populistická pravicová Nová demokracie. U ní nelze hovořit o jednotném štěpení; přijala jak témata radikální pravice (snížení počtu imigrantů), tak klasické myšlenky liberálně-konzervativních stran (omezení sociálního státu). Nová demokracie se nicméně stala součástí švédského parlamentu pouze ve volebním období 1991-1995, od té doby takto výrazného výsledku nedosáhla a v roce 2000 svou činnost ukončila.

Na pozadí těchto proměn probíhalo oslabování tradičních vazeb politických stran na spřízněné zájmové organizace. Nejvíce těmito změnami utrpěla sociální demokracie, která se v důsledku reformy státních financí dostala do konfliktního postavení s odbory. Podobně na tom ale byly i ostatní strany; například Strana středu, tradičně propojená s rolnickými zájmovými organizacemi, se kvůli klesajícímu množství členů nemohla o tyto organizace nadále opírat.

Současný švédský stranický systém integruje sedm relevantních stran (podrobněji viz tabulka 5.2). Z hlediska typu jde o „[...] umírněný pluralismus s dominantní stranou (...) nebo multipartismus s dominující stranou (...)“ (Kopeček 2005b:201). Logika volební soutěže se řídí ekonomickým štěpením, takže proti sobě stojí dva stranické bloky. Sociálnědemokratická dělnická strana se opírá o podporu Levicové strany a Strany zelených, na pravici spolupracují čtyři zbývající subjekty: Umírněná strana, Strana středu, Liberální lidová strana a Křesťanští demokraté. V nedávné minulosti se objevil pokus o změnu pravolevé logiky – Strana zelených se ji pokusila nahradit rozdělením stran na základě ekologických otázek. Výsledkem neúspěšné snahy bylo zařazení samotných zelených k levicovému bloku v systému, fungujícímu nadále na pravolevé ose.

Jak ovšem zmiňuje Kopeček, nová témata sice nedokáží změnit logiku fungování systému, v posledních letech ale mají značný význam pro rozdělení voličské podpory. Konkrétně jsou to „[...] spor materialismus-postmaterialismus, morálně-náboženská tematika, postoj k imigrantům a reforma sociálního státu“ (Kopeček 2005b:201). Kromě nich začíná švédskou politikou prostupovat také téma vztahu k Evropské unii. Charakter této nové konfliktní linie se ve Švédsku do značné míry podobá historickému štěpení centrum vs. periferie.

Politická strana	Ideologie a pozice v systému	Mezinárodní struktury	Stranická rodina	Vztah k integraci v EU a EMU	Počet členů	Volby 1998 (%)	Volby 2002 (%)	Volby 2006 (%)
Sociálně-demokratická dělnická strana	velká levostředová sociálnědemokratická	SI, PES	sociální a sociálně-demokratická	pro	100 639	36,4	39,9	35,0
Umírněná strana	velká pravostředová konzervativně-liberální	IDU, EPP, EPP-ED	konzervativní	pro	54 858	22,9	15,3	26,2
Strana středu	malá liberálně-centristická s přesahem do pravého středu a pozůstatky agrární identity	ELDR	agrární	rozdělena	43 211	5,1	6,2	7,9
Liberální lidová strana	malá pravostředová sociálně-liberální	ELDR, LI	liberální a radikální	pro	17 799	4,7	13,4	7,5
Křesťanští demokraté	malá pravostředová křesťanskodemokratická	IDU, EPP, EPP-ED	křesťanskodemokratická	pro	22 919	11,8	9,2	6,6
Levicová strana	malá radikálně levicová se silným	GUE/N GL	komunistická/nová	proti	10 700	12,0	8,4	5,9

	enviromentálním a feministickým zaměřením		levice					
Strana zelených	malá ekologická	EGP	ekologická	proti	9 110	4,5	4,7	5,2

Tab. 5.2. Současné relevantní politické strany Švédska a jejich volební výsledky. Zdroj: <http://www.binghamton.edu/cdp/era/countries/swd.html>, webové stránky jednotlivých stran a Kopeček 2005b:197-200.

Legenda: AEN – Aliance pro Evropu národů, EG-EFA – Evropští zelení-Evropská svobodná aliance, EGP – Evropská strana zelených, ELDR – Evropská liberální, demokratická a reformní strana, EPP – Evropská lidová strana, EPP-ED – Evropská lidová strana – Evropští demokraté, GUE/NGL – Konfederální skupina Sjednocené evropské levice/Severské zelené levice, IDU – Mezinárodní demokratická unie, LI – Liberální internacionála, PEL – Strana evropské levice, PES – Strana evropských socialistů, SI – Socialistická internacionála, UEN – Unie pro Evropu národů

Volební systém

Švédské parlamentní volby se řídí volebním zákonem z roku 1997. Jednokomorový parlament má 349 členů, volených na čtyřleté volební období. Aktivní i pasivní volební právo mají švédští občané starší 18 let.

Volby probíhají na základě listinného PR systému. Ve 29 okrscích o velikosti 2 až 36 mandátů se přiděluje 310 mandátů, zbylých 39 křesel slouží ke zvýšení proporcionality systému; tyto mandáty jsou přiděleny přepočtem hlasů, kde je celý stát považován za jeden volební obvod.

Uzavírací klauzule je nastavena na čtyři procenta hlasů na úrovni celého státu nebo dvanáct procent na úrovni samotného obvodu. Tato hranice brání vstupu velmi malých, celostátně rozprostřených stran. Naopak malé strany, které volební klauzuli překonají, jsou mírně zvýhodněny metodou přepočtu hlasů na mandáty; od volební reformy v roce 1952 se k výpočtu používá modifikovaný dělitel Sainte-Laguë (první dělitel má hodnotu 1,4 místo 1). Stejný dělitel se používá i při přidělování kompenzačních mandátů, kde se celé Švédsko považuje za jeden volební obvod. (Pritchett 2003).

Švédsko nabízí možnost preferenčního hlasování, ovšem maximálně jednoho konkrétního kandidáta spojeného s některou politickou stranou, která se účastní voleb. Této možnosti dlouhodobě využívá přibližně čtvrtina Švédů (zatímco pro volby do Evropského parlamentu je to víc než polovina) (Election Authority 2007:11).

Volební systém do švédského parlamentu pomáhá vytvářet mimořádně stabilní politické prostředí s velmi nízkým počtem vlád, které ukončily své volební období předčasně. A to i přes fakt, že ve Švédsku působilo mimořádné množství menšinových vlád. Snad je to způsobeno i tím, že politické strany často „[...] mají větší vliv z opozice než vládních pozic, jev obzvlášť zjevný u severských států“ (Pritchett 2003). Zajímavou okolností může z tohoto hlediska být i podíl žen v parlamentu, který se ve Švédsku dlouhodobě pohybuje nad čtyřiceti procenty.

Lokálními švédskými volbami se v této práci zabývat nebudeme. Je ovšem třeba zmínit volby do Evropského parlamentu, které mají na švédskou politiku poměrně výrazný vliv. Aktivní i volební právo kopíruje stejné rysy u voleb do národního parlamentu, takže oboje mají švédští občané nad 18 let. Švédsko má k dispozici 18 evropských mandátů. Pro účel voleb do EP je celá země považována za jeden volební obvod s uzavírací klauzulí na úrovni čtyř procent. Přepočít hlasů probíhá podle d'Hondtova dělitele. Preferenční hlasy hrají roli v případě alespoň pětiprocentního podílu na hlasech pro danou politickou stranu (Electoral Law and Procedures for June 2009 Elections – Sweden 2009).

Ideově-programová orientace Švédské pirátské strany

Základem analýzy ideově-programové orientace pro nás bude deklarace principů strany (Piratpartiet 2009a). Ta zároveň tvoří základ podobných prohlášení u mnoha dalších pirátských stran, které často pouze přeloží a přeformulují hlavní myšlenky. V případě švédské Pirátské strany máme k dispozici také dost zdrojů, implikující její vztahy s ostatními politickými stranami ve Švédsku.

Program strany

Deklarace principů se neustále vyvíjí; v číslování verzí této deklarace je zřejmá inspirace vytvářením verzí u softwaru. Aktuálně je k dispozici verze 3.2.

Deklarace se dělí na pět částí s názvy Předmluva, Demokracie, občanská práva a osobní svobody, Osvobodte naši kulturu, Patenty a soukromé monopoly ubližují společnosti a Slova závěrem. Na necelých pěti stránkách textu se piráti vypořádávají pouze s úzkou skupinou témat, která se přímo týkají pojetí autorského a patentového práva. Od dalších témat se distancují. „Za účelem vytvoření silného hnutí jsme se rozhodli nezaujímat stanoviska k v žádných politických otázkách, které přímo nesouvisí se zde deklarovanými principy“, a tyto principy vzápětí shrnují: „Jsme sjednoceni kolem ochrany práva na soukromí, snahy o reformu autorských práv a potřeby odstranit patenty“.

V první části pirátská strana stanovuje svůj základní cíl a metodu: „Chceme změnit globální legislativu tak, aby reflektovala nastupující informační společnost, charakterizovanou svou

diverzitou a otevřeností. Proto požadujeme větší respekt pro občany a jejich právo na soukromí, stejně jako reformy v autorském a patentovém právu.“ Zároveň otevírá problematiku všech tří programových témat. Automatické sledování každého občana, které předem předpokládá jeho vinu, je podle pirátů v rozporu s principy právního státu. Autorské právo mělo v době svého vzniku podporovat kulturní růst, dnes má přesně opačný smysl. A konečně patenty jako oficiální monopoly na ideje zvyšují cenu každého zboží, aniž by byl tento nárůst opřen o spravedlivý nárok.

Druhá část deklarace se zabývá zejména právem na soukromí. Soukromí, zaručené švédskou ústavou, je nedotknutelné, pokud není sledovaná osoba přímo podezřelá ze spáchání zločinu. Zákony, které tímto způsobem umožňují narušovat soukromí například v souvislosti s terorismem, by měly být zrušeny. Listovní tajemství by se mělo rozšířit na veškeré technologie, kde má smysl: kromě papírových dopisů i na e-mail, SMS, apod. Naopak přístup k vládním dokumentům je třeba umožnit každému.

Ve stejné sekci deklarace se Švédská pirátská strana věnuje i tématu integrace v Evropské unii. „Pirátská strana nezastává žádný názor v otázce, zda by Švédsko mělo být členem Evropské unie. Když už ale členem jsme, máme právo požadovat vládnutí na základě demokratických principů. Nedostatek demokracie v Unii musí být řešen v dlouhodobé perspektivě a prvním krokem k prevenci zakonzervování tohoto stavu je odmítnutí špatné ústavy. Přípravovaná ústava Evropské unie, kterou Francie a Nizozemí odmítly, nesmí být přijata ani v původní formě, ani s kosmetickými změnami.“

Třetí sekce spojuje osvobození kultury a vytvoření kulturního společenství s reformou autorského práva. To původně sloužilo k šíření kultury, dnes k monopolizaci kulturních statků v rukou velkých korporací. Pirátská strana v první řadě podporuje rozvoj alternativních licencí, podporujících nekomerční distribuci autorských děl. U klasického copyrightu požaduje uvolnění díla pro komerční využití po pěti letech od jeho vytvoření. Pro nekomerční využití nebo sdílení by mělo být uvolněno okamžitě, protože z takového počínání profituje celá společnost.

Čtvrtá část deklarace se zabývá patentovým právem. Analogicky s autorským právem jsou patenty prvkem, který v době svého uvedení podporoval průmyslovou inovaci. Dnes ale ztratil svou funkci a slouží velkým firmám k odstranění konkurence v podobě menších společností a k neférovému obohacování. Kromě toho patenty určují směr vědeckého výzkumu, vytvářejí nebezpečné precedenty, jako jsou patenty na plodiny nebo počítačové algoritmy, a pomáhají uspokojit zájmy farmaceutických firem tam, kde jsou jejich produkty potřeba a jako jediné by mohly zabránit smrti. Existují i další způsoby, jakými velké firmy vytlačují malou konkurenci. Příkladem je utajování

specifikace softwarových formátů, kterým firma vytváří de facto monopol a brzdí rozvoj v dané oblasti. Pirátská strana nabádá ke zveřejnění těchto formátů a doporučuje využívat formáty s otevřenou specifikací.

Poslední kapitola zdůrazňuje způsob, jakým chce Pirátská strana dosáhnout svých cílů. „Naším zájmem je získat parlamentní zastoupení, proto apelujeme na občany, aby nám dali mandát k jejich zastupování ve výše uvedených otázkách. Pirátská strana neusiluje o to, stát se součástí administrativy. Naším cílem je získat pozici jazýčku na vahách a podporovat tu vládu, která dokáže naše témata řešit vyhovujícím způsobem. V takovém případě budeme tuto vládu podporovat ve všech věcech, ke kterým se ve svém programu nevyjadřujeme.“

Ideová orientace strany

Určujícím faktorem pro ideovou orientaci pirátské strany je věk jejích členů a voličů. Podle průzkumu deníku Dagens Nyheter volí tuto stranu především lidé ve věku 18 až 29 let (v této skupině je pirátská strana druhým nejsilnějším uskupením), druhou nejvíc zasaženou věkovou skupinou je 30 až 44 let (tady jde o čtvrtou nejsilnější stranu). Většina voličů jsou muži (Brors 2009).

Dalším klíčovým prvkem pro orientaci strany jsou události před a po švédských parlamentních volbách v září 2006. Nejprve došlo 31. května tohoto roku k zabavení všech serverů a odstavení stránek organizací The Pirate Bay a Piratbyrån. Tři provozovatelé serveru The Pirate Bay byli dočasně zatčeni a podrobeni výslechu. Celá akce vyvolala vlnu solidarity se serverem a prudký nárůst počtu členů Pirátské strany. O několik dní později, 3. června, se ve Stockholmu a Gothenburgu uskutečnila demonstrace, kterou společně uspořádala Švédská pirátská strana, organizace Piratbyrån, Mladí zelení, Mladí liberálové a Mladá levice (Piratbyrån – temporär nyhetsförmedling 2006).

Po této události se ze softwarového pirátství stalo politikum. Demonstrace a následná mediální diskuze odhalily volební potenciál tohoto tématu, postupně se k němu proto vyjádřila většina švédských politických stran. Předseda nejsilnější strany, Göran Persson, se vyjádřil mírně propirátsky: „Musíme se postarat o to, aby se mladí lidé, kteří dělají tohle stahování, necítili jako zločinci“ (Carlbom 2007b). Ostřeji formuloval svou myšlenku Fredrik Reinfeldt, předseda Umírněných: „Nemůžeme přece trestat celou generaci mladých lidí“. A podobný názor zastával i předseda Strany levice. „Idea [protipirátského zákona z roku 2005] mířila na komerční zájmy, ne soukromé osoby“ (obě citace Kudinooff 2006). Podporu softwarovým pirátům vyjádřila i Strana středu a Liberální lidová strana, naopak tvrdé postihy za porušování autorského práva chtěli

zachovat Křesťanští demokraté. Švédští zelení vyjadřují svou podporu nekomerčnímu sdílení autorsky chráněného obsahu dlouhodobě a navrhuji mimo jiné kompenzaci za sdílení autorských děl ze státního rozpočtu (Carlbon 2007a).

Po volbách se k vládě dostal pravicový kabinet, vedený Umírněnou stranou. Ten ovšem jakékoli změny v autorském právu odmítl. Ani opoziční Sociálnědemokratická strana práce se tímto tématem nezabývala. Mírný odpor proti tvrdým protipirátským zákonům ukázali pouze zelení a postkomunisti.

A právě minulí voliči těchto dvou stran (zejména zelených) představují podle Brorse současné a budoucí voliče Pirátské strany (Brors 2009). Naopak u voličů ostatních stran je softwarové pirátství velmi okrajové téma. Zdá se, že mezi dvojicí Strana zelených-Švédská pirátská strana, případně trojicí Strana zelených-Švédská pirátská strana-Strana levice bude frekvence vzájemných vztahů vyšší, než směrem k ostatním stranám.

Tato trojice naznačuje pozici Pirátské strany v levé části stranického spektra. Definitivně zařadit Pirátskou stranu po bok zelených a postkomunistů by ovšem bylo předčasné. Za prvé, strana deklarativně odmítá jakoukoli pozici na pravolevé ose, což jí zajišťuje značné množství protestních hlasů, a strana tedy prozatím nemá důvod se této deklarace vzdát. Za druhé, programová orientace příslušnost k levici příliš nepodporuje – jednotlivé body programu vytvářejí průřez stranickým spektrem, každý z nich přibližuje pirátskou stranu k jinému partnerovi švédského stranicko-politického systému. Antimonopolní a antipatentová orientace by v minulosti jasně představovala identifikaci s levicovou politikou, v současném světě ovšem tato témata nemají na pravolevé ose jednoznačnou pozici, záleží na ideovém kontextu.

Pokud by se pirátské straně podařilo udržet si svůj tematicky uzavřený charakter, je pro ni do budoucna představitelné téměř jakékoli politické partnerství. Mimořádný potenciál témat pirátské strany při hledání politických partnerů naznačuje i nedávná iniciativa sedmi poslanců za Umírněnou stranu, kteří v celostátním deníku otiskli článek pod názvem Dekriminalizujte sdílení souborů. „Dekriminalizace sdílení veškerého nekomerčního obsahu není pouze nejlepší řešení. Je to také jediné řešení, pokud nechceme zavést ještě extenzivnější kontrolu veškeré činnosti na internetu“ (Bangeman 2008). Spolu s ostatními charakteristikami tak nemůžeme pirátskou stranu s čistým svědomím zařadit do jakéhokoli existujícího ideového proudu. Přestože některé rysy naznačují, že nejbližší by ve Švédsku mohla do budoucna mít ke Straně zelených.

Zařazení Švédské pirátské strany do politického systému a stranické rodiny

V první řadě musíme stanovit konfliktní linii nebo linie, na kterých se Švédská pirátská strana

profiluje. Strana nevyužívá hlavní štěpení švédské politiky – linii vlastníci vs. pracující. Na této ose ostatně zřejmě už ani není místo. Piráti ovšem využívají hned několika dalších linií.

Složení jejich elektorátu v první řadě naznačuje výrazné štěpení mladí vs. staří. Ukazuje se, že strana dokáže zaujmout velkou část voličů přibližně do čtyřiceti let. Je to způsobeno strukturou internetových uživatelů a specificky nízkým věkem těch, kteří softwarové pirátství skutečně provozují. Štěpení na základě věku ovšem naznačuje také to, že pirátská strana je do značné míry protestním subjektem. Souvisí to i s mimořádným nárůstem počtu členů i preferencí v emočně vypjatých okamžicích, jako bylo zabavení serverů The Pirate Bay v květnu 2006 a odsouzení jeho provozovatelů v dubnu 2009.

S první konfliktní linií úzce souvisí i druhá. Můžeme ji odhalit například v rétorice pirátů, konkrétně v jejich snaze podporovat rozvoj kultury. Jde o linii materialismus vs. postmaterialismus, která rezonuje s nízkým věkem potenciálních voličů. Přestože může rétorika pirátské strany v některých případech připomínat komunistické fráze (například odvolávání se na „cultural commons“, tedy jakési kulturní společenství nebo sdílenou kulturu), její smysl je jiný. Piráti se pouze odkazují na sdílenou kulturní zkušenost a podobně definovanou budoucnost, která se ovšem bez výjimky váže na kapitalistický ekonomický model.

Je možné, že právě postmaterialistická konfliktní linie (jako důsledek věkového štěpení) bude pro další formování pirátské strany obzvlášť podstatná. Na stejné linii se ovšem formuje i švédská Strana zelených. Je otázkou, zda se obě strany na tuto linii „vejdou“ a dokáží formulovat další témata, která si najdou svou skupinu voličů, nebo dojde k jejich vzájemnému konfliktu. Výsledkem může být spolupráce obou stran, jejich propojení, ale také zánik jedné z nich. Strana zelených se koneckonců pokusila vytvořit právě z této linie zásadní štěpení švédského systému, než se podřídila pevně zakořeněnému štěpení pravice-levice. Nyní může mít silného spojence při reformulaci zásadních štěpení systému – právě piráty.

Třetím – spíše potenciálním – štěpením, které Pirátská strana může využívat, je rozdíl v postojích k integraci uvnitř Evropské unie. Strana jasně dává najevo, že je proti přijetí Lisabonské smlouvy. Tento programový bod nicméně logicky vychází ze základní ideologie strany a je spíše jejím důsledkem, který nemá ani pro voliče větší význam.

Logika švédského politického systému v posledních letech naznačuje, že malé strany s jasně formulovanou ideologií mají šanci uchytit se v systému. Umožňuje to mimo jiné i silně proporční volební systém. Sílu pirátské ideologie pro švédskou politiku ukazuje fakt, že v předchozích volbách toto téma pojala za své většina stran. V současné době ale Pirátská strana představuje

významnější subjekt než v roce 2006, a proto bude zájmy pirátů obhajovat jako jediná. Volební průzkumy naznačují, že by v následujících volbách do Evropského parlamentu měla dosáhnout na jeden, podle některých dokonce na dva mandáty z osmnácti možných (Brors 2009, Analysis by Member State 2009).

Potenciál pirátské lobby odhaluje i raketový růst její členské základny, zejména u mládežnické organizace. Budoucí výhodou – pokud se straně podaří zůstat relevantním politickým subjektem – je velké množství dosud nezletilých členů i sympatizantů. Zřejmou nevýhodou v naopak dosavadní neexistence lokálních organizací. Tady se ovšem dá do budoucna čekat rozšíření stranické působnosti.

Kam tedy Švédskou pirátskou stranu zařadit? Z možností, které nám nabízí von Beymeho klasifikace, připadají v úvahu dvě rodiny: liberální a radikální, nebo ekologická. Jak jsme uvedli výše, komunistickou rodinu, která by snad mohla na první pohled připadat v úvahu, můžeme vyloučit. Přestože některými rysy může být pirátská strana podobná komunistům, jde pouze o vnější podobu a při bližší analýze odhalíme zcela jiné ideje.

Pro liberální a radikální rodinu by mohl hovořit status protestní strany i štěpení mladí vs. staří. Pirátská strana ovšem nespadá do pojetí liberální nebo radikální strany tak, jak jej formuluje von Beyme. V jeho podání jde spíše o historický případ, piráti do jeho typologie příliš nezapadají. Ve švédském systému navíc čistá liberální strana existuje a nezdá se, že by měla s piráty mnoho společných zájmů. Odlišná je jak programatika, tak každodenní politika i sociální struktura elektorátu.

Možná překvapivě má tedy švédská Pirátská strana nejbližší k ekologické rodině. Navenek prosazované ideje jsou sice odlišné, ale obě hlavní štěpení, celková programově-ideová orientace strany, složení voličstva a další rysy jsou velmi podobné.

Německá pirátská strana

Německá spolková republika je parlamentní demokracií ve střední Evropě. Specifický německý institucionální model, jehož design vytvořily vítězné velmoci po druhé světové válce, bývá někdy označován jako racionalizovaný parlamentarismus. Tímto pojmem se označuje „[...] skutečnost, že oproti klasickým parlamentním demokraciím, jako je francouzská třetí republika či výmarské Německo, byly v rámci tohoto systému zavedeny některé modifikace, které napomáhají stabilizaci a konsolidaci demokratických forem i norem chování“ (Hloušek 2005a:286). Jak dále Hloušek zdůrazňuje, Německo je hraničním subtypem parlamentního režimu, spadá do dvou různých kategorií. „Kancleřským principem by [německá parlamentní demokracie] odpovídala Sartoriho

modelu kabinetního parlamentarismu, svou organizací a rolí politických stran pak typu stranického kontrolovaného parlamentarismu“ (tamtéž).

Ústavní základ systému tvoří takzvaný Základní zákon z roku 1949. Mimo jiné konstituuje Německo jako federální stát a stanoví vztahy mezi spolkem a jednotlivými zeměmi. Od roku 1990, kdy došlo ke sjednocení Německa, sdružuje spolek šestnáct zemí.

Hlavou státu je spolkový prezident, hlavou vlády spolkový kancléř. Kancléřské pravomoci jsou oproti předsedovi vlády v klasickém parlamentarismu silnější; odvolat kancléře je například možné jen pomocí konstruktivního vyjádření nedůvěry – kromě nalezení potřebného množství hlasů pro jeho odvolání je zároveň třeba najít dostatečnou podporu pro nového kancléře. Kancléř má zároveň „[...] zásadní vliv na personální složení vlády i na stanovení jejích obecných cílů a agendy“ (Hloušek 2005a:287).

Základem zákonodárné moci je jednokomorový Spolkový sněm (Bundestag). Vedle něj ještě působí Spolková rada (Bundesrat), složená ze členů zemských vlád. Není tedy volena: je vázána imperativním mandátem a poslanci tak musí hlasovat na základě rozhodnutí zemských vlád. Spolkovou radu nelze považovat za druhou komoru parlamentu, ačkoli některé její pravomoci (absolutní veto u některých zákonů, volba ústavních soudců, atd.) by to mohly naznačovat. Politicky velmi významný je v německém prostředí také ústavní soud, zejména jeho možnost dvoutřetinovou většinou rozhodnout o zrušení politické strany. V minulosti takto byla zakázána činnost dvou extremistických stran – Socialistické říšské strany v roce 1952 a Komunistické strany Německa o čtyři roky později.

Stranicko-politický systém

Po celou historii německého stranického systému politické strany hrály a hrají mimořádnou roli; z tohoto důvodu bývá někdy Německo označováno jako „stát stran“ (Hloušek 2005a:286). Vývoj politického stranictví Hloušek rozděluje na pět období, oddělených pevnými mezníky.

První fáze, počínající ještě před rokem 1871 (vznik Německa) a končící spolu s první světovou válkou v roce 1918, registruje pouze zárodky stran v polodemokratickém prostředí. V konzervativním německém prostředí se nejprve prosadilo liberální hnutí (1861, Německá pokroková strana), následované konzervativci (1867, Svobodná konzervativní strana; 1876 Německá konzervativní strana), podporujícími ideje císařství. Těsně před sjednocením Německa se podařilo stmelit do jedné strany opoziční katolické frakce (1870, Centrum). Také sociální demokraté se po několika desítkách let oficiálních zákazů nakonec sjednotili v jediné straně (1875, Socialistická dělnická strana Německa), která byla ovšem nadále diskriminována volebním

systémem i vládnoucími liberály a konzervativci. Výčet stran uzavírá radikální antisemitský proud s dvěma politickými stranami: v kombinaci s křesťanským socialismem (1878, Křesťansko-sociální dělnická strana) i v čistě radikálním zastoupení (1889, Antisemitská německo-sociální strana).

Německá výmarská republika zachovala v letech 1919 až 1933 kontinuitu většiny předválečných stran (ačkoli často pod jinými názvy) a umožnila rozvoj dalších politických směrů. Německý stranický systém se ovšem „[...] nacházel v takřka permanentní krizi charakterizované narůstající polarizací stranické politiky i veřejného mínění spojenou s růstem vlivu antisystémových formací (NSDAP, KPD)“ (Hloušek 2005a:289). Následující období totalitarismu pod dominancí NSDAP mezi roky 1933 a 1945 pak kontinuitu stranického vývoje zcela přerušilo.

Vývoj v letech 1945 až 1949 označuje Hloušek jako mezifázi. V této době došlo k obnově funkce politických stran, probíhající v prostoru Německa rozděleného do čtyř okupačních zón. Ve třech západních zónách došlo k postupnému sloučení politického i stranického systému, poslední, sovětská, prošla opačným vývojem a v roce 1949 se Německo rozdělilo na prozápadní Spolkovou republiku Německo (SRN) a prosovětskou Německou demokratickou republiku (NDR).

Ústava NDR zakotvila Jednotnou socialistickou stranu Německa (SED) v čele Národní fronty jako stranu s vedoucí rolí ve společnosti. Další strany, sdružené v Národní frontě, měly pouze symbolický charakter. Vedoucí úloha SED byla zrušena až v prosinci 1989, v únoru 1990 se pak strana distancovala od stalinistické ideologie a přejmenovala se na Stranu demokratického socialismu (PDS). Od tohoto okamžiku se v NDR etablují především sesterské strany uskupení, fungujících v SRN, které ovšem nemají dlouhé trvání – v říjnu 1990 dochází ke sloučení SRN s NDR.

V západních okupačních zónách se v letech 1945 až 1949 etablují čtyři politické strany: obnovená Sociálnědemokratická strana Německa (SPD), Křesťanskodemokratická unie Německa (CDU) s profilem křesťansko-občanské pravicové nesocialistické strany a přívěskem bavorské Křesťansko-sociální unie (CSU) a Svobodná demokratická strana (FDP). Tato čtveřice tvoří páteř stranického systému SRN v letech 1949 až 1990. Extremistická Komunistická strana Německa spolu se Socialistickou říšskou stranou byly zakázány v průběhu padesátých let a Německá strana (DP) zanikla na jejích konci. Systém, který z hlediska typu spadá do kategorie dvou a půl strany, ukončil až úspěch Zelených v roce 1983.

Hloušek v tomto období hovoří o částečném překrývání konfliktních linií vlastníci-pracující a církev-stát až k vytvoření „[...] jediné zjednodušené dimenze pravice (kapitál a religiozita) versus levice (práce a sekularita)“ (Hloušek 2005a:298). V polovině osmdesátých let vnesli Zelení do

systému ještě linii materialismus-postmaterialismus.

Poslední fázi vývoje stranicko-politického systému naal rok 1990 a sjednocení Německa. Vzhledem k téměř neexistujícímu stranictví NDR přijalo sjednocené Německo (až na výjimky) dřívější západoněmecké stranické spektrum. K tradičním dvěma velkým soupeřům (SPD, CDU/CSU) s menšími stranami FDP a Svaz '90/Zelení přibyla v devadesátých letech ještě postkomunistická Levice.

Z hlediska typu systému se od osmdesátých let Německo posunulo od systému dvou a půl strany k umírněnému pluralismu. Dvě velké a tři malé strany, formující se do poměrně stabilních koalic, s minimální polarizací a přítomností jediné slabé antisystémové strany, dělají z Německa učebnicový případ pro toto zařazení do Sartoriho typologie.

Struktura štěpících linií je také poměrně jednoduchá. Strany se profilují převážně na ekonomickém štěpení (zejména oba největší subjekty, SPD a CDU/CSU, částečně ale také všechny ostatní strany), doplněném oslabenou linií církev/stát (částečně ji dosud využívá CDU/CSU) a málo významným postmateriálním cleavage (Zelení a částečně FDP). V zemích bývalé NDR má smysl uvažovat ještě nad reziduální štěpící linií komunismus/antikomunismus (Levice). Hlavní konfliktní linie pak dělí německé strany na dvě přirozené koalice: pravicovou CDU/CSU s FDP a levicově orientovanou SPD se Zelenými. Antisystémová Levice na spolkové úrovni zůstává mimo hru, v zemích bývalé NDR se ovšem dokáže prosadit do vlády, zejména po boku SPD. Koalice ovšem nejsou zcela stabilní – obě malé strany jsou (soudě podle koalic na úrovni států a historie FDP) otevřené více koaličním vzorcům, za potenciálního koaličního partnera pro SPD může být za určitých podmínek i na spolkové úrovni považována Levice. Poslední volby navíc naznačují, že antisystémová Levice nemusí nutně hledat možné příležitosti na území bývalé SRN, stačí jí postavení třetí nejsilnější strany na východě Německa. Lze konstatovat, že vliv všech tří malých stran v posledních letech roste, zatímco síla obou velkých stran při neměnných volebních ziscích postupně klesá. Potvrzují to také data ohledně aktivního stranictví: obě velké strany zaznamenávají prudký pokles členů, zatímco u malých stran počet členů mírně (Zelení) nebo prudce (FDP, Levice) roste (Politisches Engagement: Mitgliederschwund bei den großen Parteien 2008).

Při analýze německého stranického systému je ovšem třeba uvažovat také nad potenciálem stran na úrovni jednotlivých zemí a zemských vlád; kromě přímého vlivu na danou zemi se tímto způsobem projektuje jejich vliv i na spolkovou úroveň (zejména skrz Spolkovou radu).

Politická strana	Ideologie a pozice v systému	Mezinárodní struktury	Stranická rodina	Počet členů	Volby 1998 (%)	Volby 2002 (%)	Volby 2005 (%)
Sociálnědemokratická strana Německa	velká sociálnědemokratická	PES, SI	sociální a sociálnědemokratická	522 668	40,9	38,5	36,2
Křesťansko-demokratická unie Německa	velká liberálně-konzervativní křesťanskodemokratická, důraz na sociálně-tržní hospodářství	EPP, EPP-ED, IDU	křesťanskodemokratická	530 194	28,4	29,5	29,3
Svobodná demokratická strana	malá pravicová liberální	ELDR, LI	liberální a radikální	asi 66 000	6,2	7,4	9,9
Levice	malá radikálně levicová, málo reformovaná postkomunistická	GUE/NGL, PEL	komunistická/nová levice	76 139	5,1	4,0	8,8
Svaz '90/Zelení	malá levicová ekologicky orientovaná, částečně radikální	EG-EFA	ekologická	asi 45 100	6,7	8,6	8,3
Křesťansko-sociální unie v Bavorsku	regionální liberálně-konzervativní křesťanskodemokratická	IDU, EPP, EPP-ED	křesťanskodemokratická	asi 165 000	6,8	9,0	7,5

Tab. 5.3. Současné relevantní politické strany Německa a jejich volební výsledky. Zdroj:

<http://www.zeit.de/news/artikel/2008/12/29/2693872.xml>, webové stránky jednotlivých stran a Hloušek 2005a:301-305.

Legenda: AEN – Aliance pro Evropu národů, EG-EFA – Evropští zelení-Evropská svobodná aliance, EGP – Evropská strana zelených, ELDR – Evropská liberální, demokratická a reformní strana, EPP – Evropská lidová strana, EPP-ED – Evropská lidová strana – Evropští demokraté, GUE/NGL – Konfederální skupina Sjedené evropské levice/Severské zelené levice, IDU – Mezinárodní demokratická unie, LI – Liberální internacionála, PEL – Strana evropské levice, PES – Strana evropských socialistů, SI – Socialistická internacionála, UEN – Unie pro Evropu národů

Volební systém

Německo používá u voleb do Spolkového sněmu kombinaci proporčního systému se silně preferenčním hlasováním. Bývá proto řazen do kategorie personalizovaných poměrných systémů (viz Chytilík, Šedo, eds. 2004). Poslanci jsou voleni na čtyřleté období. Volič disponuje dvěma hlasy, jeden ve volbách odevzdává v jednomandátových obvodech konkrétnímu kandidátovi, druhý politické straně, přičemž stranická příslušnost kandidáta se může lišit od stranické preference v poměrné volbě. Volební obvod pro poměrnou volbu představují spolkové země, uzavírací klauzule má hodnotu pěti procent a jako volební formule slouží Hare-Niemayerova kvóta. Volební práh ovšem lze „obejít“ pomocí personalizované volby: při zisku alespoň tří přímých mandátů se strana účastní i rozdělování proporčních křesel.

Z celkového počtu 598 poslanců se polovina volí v jednomandátových obvodech a polovina proporčně. Místa ve sněmu nejprve obsadí přímo volení kandidáti. Pokud po jejich umístění zbyly straně ještě nějaké mandáty, na které má nárok vzhledem k poměrné volbě, obsadí je poměrnou volbou vybraní kandidáti z vázané kandidátní listiny. V opačném případě (počet personálních mandátů je vyšší než počet mandátů na základě poměrné volby) se do parlamentu dostanou všichni personálně zvolení kandidáti a pro dané volební období vzroste počet křesel v celém sněmu (Hloušek 2005a:286-7). Tato křesla se označují jako *přesahující mandáty*.

Spolková rada není volená, přesto ji zde vzhledem k významným pravomocím zmíníme. Sestává z 69 členů, delegovaných vládami jednotlivých zemí. Země mají k dispozici tři až šest mandátů v závislosti na počtu obyvatel a složení delegovaných mandátů přesně odpovídá zastoupení politických stran v zemských vládách.

Ve volbách do Evropského parlamentu Německo disponuje 99 mandáty. Volby probíhají podle principu proporčního zastoupení. Strana může podávat kandidátku na úrovni země nebo celého spolku, nicméně pro účel volby do EP představuje celé Německo jeden volební obvod. Pro získání mandátu musí strana překročit volební klauzuli ve výši pět procent, přepočten na hlasy se řídí dělitelem Sainte-Laguë. Aktivní i pasivní volební právo mají Němci starší 18 let (Electoral Law and Procedures for June 2009 Elections – Germany 2009).

Ideově-programová orientace Německé pirátské strany

Na webových stránkách Německé pirátské strany najdeme mnoho informací o programových prioritách. Zásadní je ovšem programový dokument, schválený při založení strany. Strana prošla také dvěma zemskými volbami, takže svůj program mediálně představila v kontextu kampaní ostatních stran. Má tedy smysl zkoumat jak programový dokument, tak ideovou orientaci strany.

Program strany

Programový dokument Německé pirátské strany (Piratenpartei Deutschland) byl schválen na ustavujícím zasedání strany 10. září 2006 v Berlíně. Obsahuje sedm sekcí: Preambule, Copyright a nekomerční reprodukce, Soukromí, Patenty, Transparentnost vládnutí, Open Access²⁰ a Monopoly na infrastrukturu. Z programu je zřetelná inspirace Švédskou pirátskou stranou, ovšem zatímco Švédové se omezují na základní postuláty „pirátské filosofie“, němečtí piráti program rozpracovávají do větších detailů (Piratenpartei Deutschland 2006).

Preambule uvádí program do kontextu širších společenských změn, spojených s rozvojem digitálních technologií. „Na úsvitu digitální revoluce jsou všechny oblasti života i přes deklarovanou oddanost svobodě zranitelné mnoha dříve nepředstavitelnými způsoby. Společenské změny se odehrávají takovým tempem, že formování veřejného mínění a stav právní ochrany silně pokulhává a jednotlivci nemají možnost tento stav změnit na úrovni jednotlivého státu v rámci demokratických pravidel. Globalizace vědění a šíření kultury skrz digitalizaci a využívání počítačových sítí je bez výjimky testem pro existující právní, ekonomické i sociální podmínky. Navíc jsme tuto výzvu dosud řešili špatnými způsoby, vedoucími k totální a totalitní společnosti globálního dohledu. [...] Pilíři budoucí informační společnosti jsou právo na informační sebeurčení, svobodný přístup k vědění a kulturním statkům a respekt k soukromí. Pouze na tomto základě může stát demokratický, sociálně spravedlivý a svobodný globální řád.“ Německá pirátská strana se kromě toho hlásí k celosvětovému pirátskému hnutí a odmítá opatření, vedoucí k omezení svobody na základě ochrany před mezinárodním terorismem.

V druhé části, Copyright a nekomerční reprodukce, strana nejprve mluví o potřebě zrušit jakékoli restrikce vůči sdílení obsahu přes počítačové sítě. Vznik autorského práva spadá do doby, kdy sítě neexistovaly, proto v jejich kontextu copyright v současné podobě nemá smysl. Naopak, je třeba podporovat sdílení, neboť přispívá k rozvoji kultury. Zároveň nemá smysl po právní stránce oddělovat hudební a audiovizuální díla od softwaru, tak jak tomu v současné době je.

Ve stejné sekci ovšem Německá pirátská strana uznává práva autorů a nutnost řešit je. „Plně uznáváme osobní práva autorů na jejich práci. Současný systém zneužívání autorského práva je logickou, ale nespravedlivou rovnováhou mezi legitimními ekonomickými zájmy tvůrců a veřejným zájmem o přístup k vědění a kultuře. [...] Je tím pádem nutné vytvořit spravedlivé podmínky pro navrácení autorských děl do veřejného prostoru.“

Třetí část, Soukromí, víceméně kopíruje švédské požadavky. V souladu s větší filosofickou hloubkou programu německých pirátů zde ale najdeme odkazy do historie – zdůraznění liberální a

²⁰ V překladu Volný přístup, jde ovšem o název německé iniciativy, proto jej necháváme nepřeložený.

demokratické povahy současné společnosti a odmítnutí obou diktatur, které Německo sužovaly ve dvacátém století. Program zdůrazňuje nezadatelná práva jednotlivce.

V sekcích, zabývajících se patenty a transparentností vládnutí, opět jako vzor slouží švédský program. Patenty považují němečtí piráti za překážku pro ekonomickou i kulturní inovaci a výslovně odmítají patenty na organismy a geny, komerční ideje a veškerý software. V další kapitole navrhuji maximálně zprůhlednit veškeré rozhodovací procesy a podklady pro rozhodování.

Následující kapitola, Open Access, je pokračováním stati o transparentním státu. Stejnojmenné berlínské hnutí, jehož agendu pirátská strana vstřebává, usiluje o veřejný přístup k produktům, financovaným ze státních prostředků (například školní studie, kterou dále exkluzivně využívá komerční společnost). Podobná pravidla by měla platit pro státní administrativu, specificky pro vývoj softwaru pro tuto oblast. Ten by měl být také poskytován pod nekomerční licenci.

Specifický je poslední bod. V kapitole Monopoly na infrastrukturu Německá pirátská strana odmítá monopoly jak na technické sítě, zajišťující vysílání televizi a rozhlasu, tak na internetovou infrastrukturu. Samostatně řeší přidělování vysílacích frekvencí tak, aby umožnilo „[...] široké, občanské a demokratické využití.“

Ideová orientace strany

Program je sice poměrně detailně zpracovaný, ovšem od skutečných priorit se mírně liší. Význam programového prohlášení proto musíme hledat v ideové orientaci strany: v jejích tiskových prohlášeních, článcích v německých médiích, výzvám směrem k ostatním stranám, a podobně.

A právě z těchto aktivit (viz níže) vyplývá, že skutečným primárním tématem německých pirátů není na rozdíl od Švédů autorské právo, ale ochrana soukromí, a to nejen virtuálního. Autorské právo a jeho porušování totiž zřejmě nepředstavuje pro německé voliče natolik lákavé téma. Předseda hesenské pobočky pirátské strany to zdůvodňuje nutností orientovat se zpočátku na regionální a spolkovou úroveň, zatímco „[...] autorské právo je bohužel fenomén, o kterém se nerozhoduje v Hesensku, dokonce ani v celém Německu, ale především na evropské úrovni“ (Jones 2008). Ještě jasněji formuloval druhořadost autorského práva pro stranický program v rozhovoru pro německý online deník Zuender: „Sdílení souborů je spíš návnada, protože v Německu sdílí miliony lidí. Uvolnění souborů pro nekomerční využití není politický cíl, to se prostě děje“ (Maurer 2006).

Oproti tomu ochrana soukromí znamená snadno představitelnou a každodenní hrozbu. Strana navíc dokáže toto téma obrátě využívat, jak dokazují dva incidenty, které Německé pirátské straně

zprostředkovaly přístup do mainstreamových médií. Prvním je policejní prohlídka bytu šéfa strany, druhým zákaz profilu strany na německé největší sociální síti StudiVZ a znemožnění kampaně strany.

První z těchto případů se odehrál v lednu 2008. Z bavorského ministerstva spravedlnosti unikl dokument, naznačující snahu německé policie o nelegální odposlouchávání uživatelů internetu. Z něj vyplývá, že ministerstvo zadalo bezpečnostní firmě zakázku na vytvoření tzv. trojského koně – programu na odposlouchávání digitální komunikace, instalovaném v počítači bez vědomí jeho uživatele – sledujícího komunikaci přes program Skype. Dokumenty vzápětí zveřejnili zástupci Německé pirátské strany (více viz Zetter 2008, kompletní dokument viz Bayerisches Staatministerium der Justiz 2007). O několik měsíců později, 17. září, bavorská policie prohledala byt mluvčího pirátů.

Tím nabídla pirátské straně možnost představit médiím své klíčové téma, navíc přesně v té formě, v jaké jej představuje ve svém programu – státní zasahování do ústavou zaručeného soukromí.

Vicepředseda spolkové pirátské strany vzápětí v tiskovém prohlášení varoval, že „[...] tato akce může být považována za represi proti našemu politického úsilí. Zdá se, že někteří státní úředníci by rádi zavedli státní kontrolu bez vědomí veřejnosti“ (Pirate Party in the spotlight – Existence of the „Bayertrojaner“ confirmed 2008). V oficiálním tiskovém prohlášení strany se dále píše, že „[...] situace má politický náboj, neboť cíl prohlídky je členem výkonného výboru Bavorské pirátské strany. Německá pirátská strana, která dlouhodobě kritizuje tento typ spywaru²¹, požaduje větší parlamentní kontrolu institucí jako Německá federální policie. Domníváme se, že tato kontrola je podstatná k prevenci dalšího podminování občanských práv.“ Téma se podařilo promítnout i do technologických médií s celosvětovou působností (Zetter, K. 2008, Leyden, J. 2008, Pirate Party Official Raided after Uncovering State Trojan | TorrentFreak 2008).

Další akce s mezinárodním přesahem se odehrála na konci dubna 2009 (Pirate Party Banned from Social Networking Site | TorrentFreak 2009). Sociální síť StudiVZ s třinácti miliony uživatelů z německy mluvících zemí střední Evropy (studiVZ | Über uns 2009) se rozhodla umožnit kampaň na svém webu politickým stranám s parlamentním zastoupením, ostatním stranám naopak reklamu na své síti zakázala. Tím pirátům značně znesnadnila kampaň do nadcházejících voleb do Evropského parlamentu, neboť právě uživatelé sociálních sítí představují pro pirátské strany snadný přístup k potenciálním voličům – mladým uživatelům internetu. Piráti opět tento incident dokázali využít ke svému představení voličům, kteří o ní často poprvé slyšeli právě v této souvislosti. „Představte si to: pirátská strana dlouho hledá 'levný přístup' ke komunitě kolem Webu 2.0, nakonec je zase

²¹ Softwaru určeného k odposlouchávání datových přenosů

vyhozena. Je obrovský skandál, že menší strany jsou znovu diskriminovány, tentokrát nemožností propagace na síti StudiVZ. Takhle demokracie nefunguje“ (Pirate Party Banned from Social Networking Site | TorrentFreak 2009).

Díky těmto tématům a jejich medializaci se Německá pirátská strana dostává do povědomí voličů výrazně víc, než na základě svého oficiálního programu. Můžeme tedy předpokládat, že pokud bude tato strana nadále „zásobována“ podobnými aférami, které může představit v podobě útoků na soukromí, ohrožování práva na vyjádření, a podobně, bude se nadále profilovat právě na těchto tématech.

Vedle nich se samozřejmě objevují i menší témata; jak ta programová, tak ad hoc formulovaná témata, která jsou průsečíkem zájmu jejich potenciálních voličů a médií. Na webových stránkách strany tak vedle oficiálního programu najdeme obhajobu bezplatného školství nebo vyjádření strany k mediálně vděčnému tématu – takzvaným zabijáckým počítačovým hrám. Německá pirátská strana zaujala jasně prohráčský postoj a následně kritizovala jak dvojici velkých stran, tak Zelené, kteří hráčskou akci odmítli (Politiker verhindern auch Intel Friday Night Game Nürnberg 2009).

Z hlediska spolupráce s ostatními stranami se nemůžeme opřít o žádné pevně dané zásady; pirátská strana vzhledem ke své velikosti dosud nijak neřeší otázku případných koaličních partnerů, tím méně svou roli při účasti na výkonu spolkové moci. Jediným vodítkem je vyjádření bývalého předsedy Německé pirátské strany a současného předsedy hesenské pobočky Christofa Lenga. „Jako stranu nás dosud [ostatní strany] víceméně ignorují. Ale začínají přijímat naše témata. SPD se snaží vypadat jako strana občanských práv v porovnání s CDU, přestože na spolkové úrovni spolupracují na iniciativě za uchovávání uživatelských dat²². Zelení na svém posledním shromáždění dělali velký rozruch ohledně toho, jak je pro ně uchovávání dat nepřijatelné. Téma přijala i Levice. Zásadní je, že nikdo z nich nebere naše téma vážně [...] SPD a Zelení připravili množství z toho, co provádí současná koalice, ještě během předchozí vlády. Dnes tyto dvě strany formují vládní koalici v Berlíně a právě představily nové zákony, umožňující státní dohled. Všechny zavedené politické strany hrají roli bílého koně pro občanská práva jen do té doby, dokud jsou v opozici. Jakmile se dostanou do vlády, dojde k vymytí jejich mozků. Proto potřebujeme pirátskou stranu“ (Jones 2008).

V současnosti o je pro německou stranu výhodná radikální rétorika, která odmítá spolupráci s velkými i malými stranami. V budoucnu lze nicméně očekávat růst strany a nutnost její spolupráce s okolními subjekty. Spolupráce s oběma velkými stranami by zřejmě byla komplikovaná – i při

²² Jde o uchovávání dat o uživateli internetu, které by shromažďovali poskytovatelé internetu. Na jejich základě lze později odhalit a usvědčit případného „piráta“ ze stahování nebo sdílení autorsky chráněného obsahu, ale také mnoha dalších nelegálních aktivit. Z pohledu pirátů jde o nestavní zasahování do práva na soukromí.

neurčitosti aktuálních postojů k ostatním politickým stranám je zřetelný nesouhlas pirátů s vládou velké koalice, tedy SPD s CDU/CSU. Současná vláda prosadila množství zákonů, které Německá pirátská strana přímo kritizuje. Větší ochotu zřejmě piráti projeví při vyjednávání o spolupráci s menšími stranami. Z trojice FDP, Levice a Svaz 90'/Zelení je teoreticky představitelné jakékoli partnerství. Podobně jako Švédové, i Německá pirátská strana deklaruje svou nezařazenost na pravolevém spektru. Část výkonného výboru naznačuje svou levicovou, část spíše pravicovou orientaci.

Zařazení Německé pirátské strany do politického systému a stranické rodiny

Německá pirátská strana představuje poněkud jinou organizaci, než je pirátská strana ve Švédsku. Liší se v první řadě svou velikostí, ať už jde o počet členů (německých cca tisíc proti švédským více než čtyřiceti tisícům) nebo volební preference (méně než jedno procento oproti 5,1 procentům²³) (Mitglieder – Piratenwiki 2009 a Landtagswahl 2009). Přestože oba subjekty působí na politické scéně zhruba stejně dlouho, každý se vyvinul v jinou organizaci: Švédové v malou centrální organizaci s velkým počtem členů, soustředěnou na velmi úzký kruh témat a působící v kontrastu k ostatním stranám odlehčeným dojmem; a Němci v decentralizovanou stranu (aktuálně působí v jedenácti z šestnácti spolkových zemí) s velmi pomalým nárůstem počtu členů, snahou o agregaci širšího okruhu témat propojených zájmem o informační společnost a poměrně radikální rétorikou. Významný rozdíl spočívá také v programatice obou stran. Švédská strana se profiluje zejména na otázce autorského práva a nelegálního sdílení programů. Program německých pirátů je širší, nicméně strana se primárně soustředí na téma ochrany soukromí. Přes příslušnost ke stejnému hnutí se tak obě strany profilují mírně odlišně. Už dnes to představuje určitou komplikaci při komunikaci obou největších evropských pirátských stran.

Profilace obou stran se totiž pohybuje v rozdílném prostoru politické filosofie. Zatímco Švédskou pirátskou stranu jsme na základě rozhodujícího štěpení i politického okolí zařadili do rodiny zelených stran, pro její sesterskou stranu v Německu se spíše hodí označení liberální nebo radikální strana. Ve svém faktickém programu zdůrazňuje především liberální témata, maximální negativní práva jedince (především ochranu soukromí, ale i další) bez republikánských sentimentů a výraznějších prvků podpory občanské společnosti. Svou rétorikou, odmítající ostatní politické subjekty (ta ovšem souvisí i s velikostí strany) se strana také hlásí k této rodině.

²³ Při odhadu preferencí vycházíme z výsledku německých pirátů v posledních zemských volbách v roce 2009. Německá pirátská strana kandidovala v jediné zemi, Hesensku, kde získala 0,5 procenta hlasů. Rozsudek nad provozovateli serveru The Pirate Bay na rozdíl od švédské pirátské strany německým pirátům radikálně nezvýšil počet členů, domníváme se proto, že i preference zůstanou na přibližně stejné úrovni, každopádně pod jedním procentem.

Je otázkou, kam se bude Německá pirátská strana vyvíjet do budoucna. V současné podobě každopádně její profilace odpovídá titulku internetového portálu EU observer, ve kterém jsou pirátské strany označeny jako internetoví radikálové (Küchler, T. 2009).

Polská pirátská strana

Současné Polsko je parlamentní republikou ve středoevropském regionu. Hlavou Polska je prezident, volený prostřednictvím přímé volby na pět let. Podle současné ústavy z roku 1997 má Polsko dvoukomorový parlament; dolní komora (Sejm) má 460 poslanců, v horní komoře (Senátu) zasedá 100 poslanců. Pro obě komory platí čtyřleté funkční období.

Polsko patří ke skupině středoevropských postkomunistických zemí. Jako takové prošlo v 19. století podobnými sociálně-politickými formujícími procesy jako zbytek Evropy. „Národní a průmyslová revoluce, stejně jako postupná politická demokratizace, totiž svými důsledky působily podobně v různých částech Evropy“ (Hloušek, Kopeček 2005:431). Oproti západní Evropě se ovšem společenské změny v tomto regionu odehrávaly s mírným zpožděním, a zejména ve zcela odlišném institucionálním rámci. Zatímco ve většině západoevropských zemí existovaly národní parlamenty, státy střední Evropy formálně spadaly pod instituce Rakouska-Uherska, nebo – právě v případě Polska, rozděleného mezi Rakousko, Rusko a Německo – nebyly jednotné. Ve všech třech částech sice lze vysledovat stejné politické proudy, ale vlivem rozdílného sociálně-politického vývoje získaly odlišný charakter, který se po sjednocení Polska v roce 1918 ukázal jako překážka demokratického vývoje země.

Ještě zásadnější překážkou pro kontinuitu sociálně-politického vývoje Polska představuje totalitní režim, nastolený po roce 1947. Sociální inženýrství komunistického režimu dokázalo během následujících čtyř desetiletí narušit většinu společenských struktur. Po obnovení parlamentního demokratického režimu v roce 1989 tak začal komplikovaný vývoj nového stranicko-politického systému, který se stabilizoval až po roce 2003.

Stranicko-politický systém

Kopeček rozděluje vývoj stranického systému Polska do pěti fází. Ve většině z nich v Polsku existovalo roztržité a silně polarizované stranické spektrum.

Moderní politické strany začaly ve všech částech Polska (rakouské, německé i ruské) vznikat na konci 19. století. Lišily se jejich organizační formy – zatímco v rakouském Haliči mohly vznikat téměř autonomní politické strany, v německém záboru bránil formálnímu vzniku stran germanizační tlak a v ruském záboru represivní carský režim vytlačil strany do ilegality.

Zásadní pro tuto dobu byla linie centrum-periferie, odrážející úsilí o sjednocení Polska. Prostupovala celé politické spektrum; primárně se na ní ale profiloval národně-demokratický proud, sjednocený na programu „[...] vyhraněného nacionalismu, antisemitismu a konzervativního katolicismu“ (Kopeček 2005d:499). Ten měl nejsilnější postavení v německé části. V ruském záboru měli zázemí socialisti, sjednocení v Polské socialistické straně pod vedoucí osobností Józefa Piłsudského. V Haliči byl od roku 1895 pod vlajkou Polské lidové strany zastoupen také agrární tábor. Kopeček zmiňuje ještě rozdrobený křesťanský proud, který ovšem těžko mohl konkurovat katolicky a národnostně orientovaným národním demokratům.

Druhá fáze vývoje stran začíná v roce 1918 se sjednocením Polska, pokračuje přes Piłsudského převrat v roce 1926 a končí až obsazením země nacisty na podzim 1939. Na počátku této fáze dochází ke slučování stran podobného typu z jednotlivých záborů, později se spojují i některé celostátně fungující strany. Tímto způsobem se slučují například národní demokraté a socialisti, oproti tomu lidovecký proud zůstává rozdělený. Období před rokem 1926 se vyznačuje intenzivním konfliktem mezi církví a socialisty, vedeným často nedemokratickými a násilnými metodami. „Stranický systém po nastolení autoritativního režimu vykazoval řadu rysů, které jej velmi přibližují polarizovanému pluralismu. Počet relevantních politických stran výrazně překračovala kritický formát pěti až šesti stran. Důležití aktéři stranické soutěže často nebyli ochotni přistoupit na 'pravidla hry' a užití konfrontačních a neparlamentních metod bylo na denním pořádku“ (Kopeček 2005d:501-502). Piłsudského státní převrat v roce 1926 a následné nastolení autoritativního byrokraticko-militaristického režimu zpočátku neznamenal zásadní změnu ve stranickém systému, postupně ale vedlo k významnému omezení soutěživosti systému. Rok 1939 a okupace Polska znamenal konec jakékoli soutěže.

Třetí fází se označuje období v letech 1945 až 1947, kdy existovala omezená politická pluralita. Proti komunistům stála Polská lidová strana, už v roce 1947 ale byla zakázána. Vůdčí roli získali komunisti pod názvem Polská sjednocená dělnická strana (PZPR) se svými satelity Demokratickou stranou a Sjednocenou lidovou stranou.

V následujících čtyřech desetiletích postupně přešel polský stranicko-politický systém od systému ideologicko-hegemonické strany k systému pragmaticko-hegemonické strany. Klíčovým datem je z tohoto pohledu rok 1956, odkdy je zřejmé „[...] postupné oslabování mobilizačního působení PZPR založeného na ideologické bázi“ (Kopeček 2005d:504). V roce 1980 pak byl založen odborový svaz Solidarity, proti němuž musel být v roce 1981 vyhlášen výjimečný stav. O osm let později nicméně zástupci Solidarity dokázali vyjednat s PZPR polosoutěživé volby, které se změnily v referendum vůči komunistickému režimu a de facto znamenaly jeho konec. Tyto volby také nastartovaly dosud

poslední, demokratickou fázi. Po nich se totiž podařilo Solidaritě spojit se se stranami, dosud formálně i fakticky existujícími po boku PZPR, Demokratickou stranou a Sjednocenou lidovou stranou, a vytvořit vlastní vládu. Solidarity následně vytvořila střechové hnutí, sdružující pod názvem Občanský parlamentní klub většinu antikomunistických subjektů.

V roce 1990 se začaly projevovat neshody mezi čelnými osobnostmi Solidarity, Lechem Waľesou a Tadeuszem Mazowieckým. Waľesa se stal vítězem prezidentských voleb a načas vytvořil z prezidentské pozice minimálně rovnocenného konkurenta předsedovi vlády (prezidentskou pozici oslabila až nová ústava z roku 1997). Důsledkem neshod mezi ideovými vůdci hnutí byl vzápětí rozpad názorově heterogenní Solidarity na několik desítek menších stran.

Následující volby, ve kterých se používal silně proporční volební systém bez volební klauzule, roztržily Sejm na 29 frakcí, z nichž nejsilnější měla 12,3 procenta hlasů a 62 mandátů (Kopeček 2005d:509). Během těchto voleb se v kontrastu k extrémní frakcionalizaci stran na pravici ukázala značná stabilita bývalých komunistů, přejmenovaných na Svaz demokratické levice (SLD). Z formací, které na polské scéně najdeme dodnes, se v těchto volbách objevila ještě středová Polská lidová strana (PSL).

Vývoj na pravici představuje v průběhu devadesátých let chaos, slučování do koalic a jejich následné rozpouštění, z velké části kvůli osobním neshodám. Levice se oproti tomu jeví poměrně stabilní. Po schválení ústavy z roku 1997, která zbavila prezidenta silné pozice, se navíc stabilizuje i institucionální systém.

Pro (dosud platnou) stabilizaci celého stranického spektra se ukázaly klíčové volby v roce 2001, kdy se objevily dva nové úspěšné subjekty, a jejich potvrzení v následujících dvou parlamentních volbách. Jsou jimi liberálně-středová Občanská platforma (PO) a pravicově populistické Právo a spravedlnost (PiS). Společně se slabou, ale stabilně parlamentní agrárně-centristickou PSL a postkomunistickou SLD tak vytvářejí jádro současného stranicko-politického systému.

Polsko se v průběhu devadesátých let a v prvních letech 21. století dalo jen těžko zařadit k některému ze Sartoriho typů stranických systémů. Systém totiž v tomto období vykazoval příliš mnoho změn, těžko uchopitelných v rámci statické typologie. Jak uvádí Kopeček, „[...] právě neustálé dynamické proměny systému a jeho nekonsolidovanost vylučují jeho přiřazení v rámci klasických typologií konstruovaných pro stabilizované stranické systémy“ (Kopeček 2005d:524). Pokud bychom nicméně systém měli přiřadit k některému typu, přibližoval se v průběhu devadesátých let střídavě polarizovanému pluralismu (začátek devadesátých let a období po volbách 2001) i umírněnému pluralismu (období mezi volbami 1997 a 2001). Z odstupu dalších čtyř let

můžeme konstatovat, že došlo k určité stabilizaci stranického systému. Současný souboj dvou velkých a dvou malých politických stran, kde se na rozdíl od nedávné minulosti řeší konfrontační témata relativně smírně, lze bez okolků nazvat umírněným pluralismem.

Klíčovým tématem pro pochopení fungování polského stranicko-politického systému je struktura štěpících linií. Ty se totiž historicky i aktuálně liší od běžného západního modelu, kde hlavní je ekonomická konfliktní linie, doprovázená několika méně podstatnými štěpeními. V Polsku se na konci devadesátých let konstituuje cleavage, označované jako spor mezi symbolickou pravicí a symbolickou levicí. Místo socioekonomického chápání pravice a levice jde totiž v případě Polska o historické uchopení těchto pojmů, mísící více parciálních štěpících linií. Vzhledem k téměř čistě městskému elektorátu Unie Svobody (UW) a rolnickému elektorátu postkomunistické PSD, tedy dvou hlavních uskupení konce devadesátých let, můžeme za jednu ze zásadních linií považovat štěpení město-venkov. Vedle něj se projevují i linie komunismus-antikomunismus a církev-stát. Štěpení symbolická pravice-symbolická levice lze na základě těchto poznatků ztotožnit s konfliktem mezi liberálně-protržním městem a protekcionisticko-regulačním venkovem.

V současné době došlo zároveň se stabilizací stranického systému k přeměně struktury štěpících linií. Klasické socioekonomické cleavage ovšem hraje stále spíše vedlejší roli (levicová SLD v současnosti patří k menším stranám). Hlavní štěpení, které odděluje obě největší pravicové formace, lze označit jako konflikt „[...] mezi tradicionalistickou konzervativně národní PiS a modernistickou liberálně orientovanou PO“ (Kovářová 2009:51). Ten ovšem stále nese silné rysy předchozího štěpení – obsahuje jak spor město-venkov, tak linie komunismus-antikomunismus a církev-stát. K nim navíc přibýly rozpory o členství a míru autonomie v rámci Evropské unie. Všechny tyto linie pak konstituují zejména, ale nejen hlavní dvojici stran.

V minulosti byly v polské politice zřetelné takové fenomény, jako málo konsolidovaný stranický systém, silná vazba mezi lidry stran a voliči (a v důsledku vysoká volatilita) nebo velký potenciál radikálních stran. V současnosti se zdá, že tyto fenomény jsou díky stabilizaci stranického spektra minulostí. To ovšem za předpokladu, že stranické spektrum je opravdu tak stabilní, jak se nyní jeví.

Politická strana	Ideologie a pozice v systému	Mezinárodní struktury	Stranická rodina	Počet členů ²⁴	Volby 2001 ²⁵ (%)	Volby 2005 ²⁶ (%)	Volby 2007 (%)
Občanská platforma	velká liberálně-centristická	EPP, EPP-ED	liberální	asi 20 tisíc	12,7	24,1	41,5
Právo a spravedlnost	velká pravicově populistická	AEN, UEN	křesťansko-demokratická	asi 6,5 tisíce	9,5	27,0	32,1
Svaz demokratické levice	malá sociálně-demokratická	PES, SI	sociálně-demokratická	asi 80 tisíc	41,0	11,3	13,2
Polská lidová strana	malá agrární	EPP, EPP-ED	agrární/křesťanskodemokratická	asi 140 tisíc	9,0	7,0	8,9

Tab. 5.4. Současné relevantní politické strany Polska a jejich volební výsledky. Zdroj:

<http://www.electionguide.org/country.php?ID=173>, webové stránky jednotlivých stran a Kopeček 2005d:528.

Legenda: AEN – Aliance pro Evropu národů, EG-EFA – Evropští zelení-Evropská svobodná aliance, EGP – Evropská strana zelených, ELDR – Evropská liberální, demokratická a reformní strana, EPP – Evropská lidová strana, EPP-ED – Evropská lidová strana – Evropští demokraté, GUE/NGL – Konfederální skupina Sjedenocené evropské levice/Severské zelené levice, IDU – Mezinárodní demokratická unie, LI – Liberální internacionála, PEL – Strana evropské levice, PES – Strana evropských socialistů, SI – Socialistická internacionála, UEN – Unie pro Evropu národů

Volební systém

V Polsku má smysl zabývat se volbou do národního parlamentu (Sejm a Senát) a Evropského parlamentu. Prezidentská volba v současnosti nemá význam pro Polskou pirátskou stranu, lokální volby zase nejsou podstatné pro naši práci.

Jak už jsme uvedli výše, polský parlament se skládá ze dvou komor. Volby do obou komor probíhají současně, jednou za čtyři roky. Aktivní volební právo je stanoveno na 18 let, pasivní volební právo na 21 let (Sejm), respektive 30 let (Senát). Všech 460 poslanců Sejmu je zvoleno na základě proporčního systému ve 41 středně velkých až velkých (7 až 19 mandátů) obvodech. V důsledku první porevoluční volby, která rozdrobila Sejm na množství malých stran, byla do volebního

²⁴ Údaje z roku 2003

²⁵ Svaz demokratické levice v těchto volbách kandidoval spolu s Uníí práce, z neuvedených stran překročila pětiprocentní klauzuli ještě Sebeobrana Polské republiky (10,2 %), Liga polských rodin (7,9 %) a Volební akce Solidarita „Pravice“ (5,6 %)

²⁶ Z neuvedených stran překročila pětiprocentní klauzuli ještě Sebeobrana Polské republiky (11,4 %) a Liga polských rodin (8,0 %).

systému přidána standardní uzavírací klauzule ve výši pěti procent (pro koalice osm procent), která právě extrémní proporcionalitě zabraňuje. K přepočtu hlasů na mandáty se používá modifikovaný dělitel Sainte-Laguë. Volby do Senátu probíhají ve 40 vícemandátových obvodech (2 až 4 mandáty) na základě jednokolového systému prosté většiny (Poland (Sejm), Electoral system 2009 a Poland (Senat), Electoral system 2009).

V Evropském parlamentu má Polsko padesát zástupců. Pro účely volby do EP je země rozdělena na třináct volebních okrsků. Kandidátku může strana postavit jen tehdy, když ve volebním okrsku prokáže svou podporu 10 tisíci podpisů; pokud tuto podporu prokáže alespoň v sedmi okrscích, může kandidovat i ve všech ostatních. Na kandidátce je striktně uvedeno 5 až 10 kandidátů nad 21 let. Systém je proporční s pětiprocentní volební klauzulí na celostátní úrovni, mandáty jsou přidělovány ve třinácti vícemandátových okrscích Hare-Niemayerovou metodou (Electoral Law and Procedures for June 2009 Elections – Poland).

Ideově-programová orientace Polské pirátské strany

Ze tří zkoumaných stran jsou polští piráti fakticky nejslabší. Projevuje se to mimo jiné i v jejich malé organizovanosti. Jde zatím víceméně o stranu jednoho lídra, který stojí za většinou dění kolem strany. Zatímco program strany je velmi dobře zpracovaný, ke zkoumání širší ideové orientace máme k dispozici velmi málo materiálů, ty navíc souvisejí pouze s osobou lídra. V této kapitole se tedy orientujeme především na stranický program.

Program strany

Program Polské pirátské strany je v porovnání s programem ostatních pirátských stran (snad s výjimkou strany ve Spojených státech) mimořádně podrobný. Deset kapitol na více než třiceti stranách představuje priority strany v „klasických“ pirátských tématech (autorské právo, právo na soukromí, ...), ale naráží i na zdravotní nebo ekonomickou politiku. Názvy kapitol zní Předmluva, Základní principy programu, Ekonomika, Kultura, Společnost, Zdraví, Administrativa, Výchova a vzdělávání, Zahraniční politika a Závěr (Partia Piratów 2007).

Hned v prvním odstavci se strana hlásí k ideálům globální informační společnosti. „Pirátská strana je globální hnutí, podporující informační společnost skrz šíření kulturních statků a ochranu základních práv spotřebitelů.“ Program výslovně upozorňuje na fakt, že Polsko nelze osmnáct let od přechodu k demokracii označit jako otevřený stát. Zároveň se objevuje fenomén, typický v postkomunistických zemích – výzva k podpoře občanské společnosti. „Podporujeme veškeré aktivity, které slouží rozvoji občanské společnosti. Uvědomujeme si, že informační společnost (která představuje důležitý element fungující demokracie) nikdy nevznikne bez občanské podpory.

Oba typy společnosti musí koexistovat a spolupracovat. “ Strana se hlásí k napojení na mezinárodní pirátské hnutí a odmítá propojení s existujícími polskými stranami. Jako cíl svého snažení stanovuje rozhodování v polském i Evropském parlamentu. Deklaruje snahu o vytvoření transparentních podmínek pro fungování autorského zákona a vytvoření nové podoby tohoto zákona. Požaduje také oslabení státní kontroly nad toky informací. Na závěr se dožaduje ekonomicky jednotné Evropy, která by měla být na čele technologického pokroku. (Partia Piratów 2007:4-5).

V druhé sekci strana představuje čtyři pilíře, na kterých stojí její program: ochrana soukromí, univerzální a bezplatný přístup ke kultuře, odmítnutí monopolů a vytvoření informační společnosti. Pozadím pro konkrétní cíle má být „[...] snaha o obecné dobro pro společnost, včetně individuálních potřeb jednotlivce“. V této sekci polští podrobně rozebírají potřebu a podobu změn, jednotných pro pirátské strany (občanská práva a svobody, kultura jako veřejný statek, smysluplné autorské právo, regulace patentů a odstranění monopolů). V podkapitole 3× otevřenost se strana vyjadřuje pro volnou administraci softwaru, otevřené standardy a bezplatný přístup ke vzdělání (včetně bezplatných učebnic). Mezi ekonomickými požadavky polských pirátů jsou podstatné dva kroky: úprava zákonů směrem k vyšší otevřenosti, ale především odstranění zbytečné byrokracie (Partia Piratów 2007:6-12).

Ve třetí kapitole, nazvané Ekonomika, jde především o téma patentů a monopolů. Strana se zastává malých a středně velkých firem oproti ekonomickým gigantům, které prostřednictvím patentů chrání svou monopolní pozici. Prostředek, který původně sloužil k podpoře technologického vývoje, dnes naopak vývoj brzdí. Program se odvolává na tradici liberálního myslitele Adama Smithe a Hobbesova Leviathana. (Partia Piratów 2007:13-17).

Čtvrtá část programu se věnuje kultuře. Program nejprve upozorňuje na nové možnosti, související s rozvojem internetu. Tím je možnost okamžité a bezplatné komunikace s kýmkoliv na světě, v důsledku pak možnost nahradit některé články distribučního řetězce použitím internetu. Především se ale tato kapitola zabývá omezením exkluzivity autorských práv a deklaruje snahu o nalezení kompromisu mezi právem společnosti na volný přístup ke kultuře a právem autora na zisk z autorského díla. Strana dává do souvislosti zkosnatělé autorské právo se školstvím – zmiňuje se o tom, že vzhledem k udržování autorského práva dlouho po smrti autora jsou některá kulturní díla školám nedostupná. Na závěr se objevuje kritika kompenzačních poplatků, kdy je z každého paměťového média odváděn poplatek pro organizace sdružující autory. (Partia Piratów 2007:18-23).

V páté kapitole, Společnost, se objevuje několik příkladů z prostředí polské i evropské administrativy, které zásadním způsobem brání rozvoji informační společnosti. V šesté části,

Zdraví, pirátská strana požaduje zrušení patentů v medicíně, vysvětluje důvody pro jejich zrušení a hledá cestu k alternativnímu financování lékařství. (Partia Piratów 2007:24-30).

Sedmá sekce se věnuje možnostem využití digitálních technologií ve státní správě, zejména nutnosti rozvoje e-governmentu, rozšíření elektronického podpisu, zavedení otevřených softwarových řešení ve státních institucích a volného přístupu všech občanů k podstatným informacím. V další kapitole se řeší bezplatné školství; stát by se měl podle polských pirátů postarat kromě vyučování také o bezplatnou distribuci učebnic. Program naznačuje i cesty, které by mohly vést k tomuto cíli, například odkoupení autorských práv od autora a distribuce knihy ve veřejné doméně. (Partia Piratów 2007:31-36).

V deváté části, věnující se zahraničním otázkám, se piráti přihlašují ke globálnímu pirátskému hnutí, a především k představě jednotné Evropy. Jedině jako součást Evropské unie může být Polsko ekonomicky konkurenceschopné. Pouze na úrovni Evropské unie lze také prosazovat většinu cílů pirátského hnutí. Proto jsou pro Polskou pirátskou stranu klíčové nikoli národní, ale evropské volby. Jako základní cíl si proto strana v poslední kapitole stanoví účast na volbách do Evropského parlamentu v červnu 2009. (Partia Piratów 2007:37-38).

Ideová orientace strany

Pro určení ideové orientace Polské pirátské strany máme k dispozici víceméně pouze vyjádření zakladatele a lídra strany Błażeje Kaczorowského. Komunikace s ostatními stranami dosud neprobíhá.

Kaczorowski v médiích víceméně pouze představuje programové priority své strany, kromě nich toho prozrazuje jen málo. Tyto myšlenky jsou navíc čistými ideami, nezkreslenými nutností spolupráce se zbytkem vlastní strany ani potřebou kompromisu s dalšími politickými subjekty. Lídr Polské pirátské strany v nich však víceméně potvrzuje čistě liberální vyznění stranického programu. „Pirátská strana bojuje za svobodu ve všech oblastech života, respektuje přitom lidská práva a důstojnost,“ prohlásil Kaczorowski v rozhovoru pro magazín Puls Biznesu (Wywiad – Puls Biznesu 2009). V dalším rozhovoru, tentokrát pro týdeník Nie, specifikuje potenciální elektorát strany: „Kdokoli, kdo používá nové technologie“ (Wywiad – Tygodnik „Nie“ 2009).

Polská pirátská strana tak naplňuje představu liberální strany v postkomunistických režimech střední Evropy, zaměřené mírně pravicově s důrazem na osobní svobodu. Tento archetyp doplňuje vazba na strukturu mezinárodního pirátského hnutí, v jehož ideovém základě stojí víceméně ty stejné hodnoty.

Zařazení Polské pirátské strany do politického systému a stranické rodiny

V podkapitole 2.3.2 jsme zmínili dvě teorie stranických rodin: upravený von Beymeho koncept a Lewisovu teorii. Polský model sociálních štěpení je natolik komplikovaný, že ideální není aplikace ani jedné z obou šablon stranických rodin. Přesto se zdá, že von Beymeho popis odpovídá polskému systému o něco lépe. Zatímco na levici je situace jasná (SLD jednoznačně patří k sociálně-demokratické rodině), pravice aplikaci obou konceptů komplikuje. Podstatná je přítomnost různě silného křesťanského apelu u všech relevantních stran. U nejsilnější strany v systému, PO, převládá liberální ekonomická ideologie nad křesťanskými sociálními prvky. Proto ji řadíme do kategorie liberálních stran. Primárně agrární PSL akcentuje křesťanské hodnoty silněji, pohybuje se tedy dle našeho názoru na pomezí dvou rodin – agrární a křesťanskodemokratické. Největší problém z hlediska kategorizace nastává u konzervativní PiS. Kromě této charakteristiky lze totiž stranu označit za silně procírkevní, tradicionalistickou a nacionalistickou. Zde by se hodil „krok stranou“ a využití Lewisova konceptu křesťanskodemokratické/tradičně konzervativní rodiny. Pokud zůstaneme u von Beymeho teorie, musíme se spokojit se zařazením PiS mezi křesťanskodemokratické strany s dodatkem, že jsou u ní zjevné přesahy do rodin, se kterými Beyme při své analýze postkomunistických zemí nepočítal (tj. konzervativní a nacionalistické).

Polská pirátská strana se jeví jako silně liberální těleso. Svými specifickými tématy zřejmě dokáže časem mobilizovat část mladých voličů. Její pozice je nicméně velmi složitá – její potenciální voliči jsou totiž podmnožinou elektorátu liberální PO. Je otázkou, zda se piráti dokáží vyprofilovat natolik jasně, aby dovedli tyto voliče oslovit navzdory jejich sympatiím k PO. Dosud se to každopádně nepodařilo a deklarovaný cíl – účast ve volbách do Evropského parlamentu v červnu 2009 – nebude splněn v důsledku nedosažení na 10 tisíc nutných předvolebních podpisů.

Co se týče budoucí úspěšnosti strany, bude záležet na mnoha okolnostech. Hlavní je celková konsolidace stranického systému. V současné době se systém jeví stabilní, to ale vypadal i na konci devadesátých let, než nastaly nové radikální změny. Pokud zůstane stranický systém v té podobě, v jaké funguje teď, jsou šance pirátů malé. Jedině v případě zásadních změn (představitelný je úspěch nějakého (staro)nového radikálního hnutí nebo rozpad PO) si mohou se svou současnou ideovou orientací najít místo na politickém trhu. Za současných podmínek mají dvě možnosti: žít na okraji stranického spektra a trpělivě čekat na rozsáhlé socioekonomické změny (postupný nástup informační společnosti), nebo změnit ideologii směrem k radikálnější.

Může nastat také infiltrace polské politiky zvenčí: v případě, že se do Evropského parlamentu dostanou piráti z více zemí, může se jejich popularita zvednout i v Polsku. To je ovšem spíše hypotetická možnost.

Postkomunistický stav společnosti se zdá být spíše nevýhodou: nelegální stahování softwaru sice v Polsku funguje ve vyšší míře než v západních zemích, tento fakt ale provází nižší vzdělanost společnosti a slabší zájem o abstraktní politická témata, jako je právě rozvoj informační společnosti. Jak se ostatně dočteme v samotném programu strany, fungující informační společnost závisí na současné existenci občanské společnosti. A ta je dosud v postkomunistických zemích poměrně slabá.

At' už se budou polští piráti vyvíjet jakýmkoli směrem, v současné době jde o liberální stranu, vycházející z touhy mladých lidí v postkomunistických zemích po liberalizaci společnosti a vytvoření občanské (a později informační) společnosti.

Závěr

Hypotéza, formulovaná na začátku práce, se podle našeho názoru potvrdila. Všechny tři zkoumané zkoumané pirátské strany sice balancovaly na okraji liberální/radikální rodiny, nakonec jsme sem ale zařadili pouze Německou pirátskou stranu. Švédští piráti se poněkud překvapivě ocitli na pozici ekologické strany a pirátská strana v Polsku sice spadá mezi liberální strany, ale v jejich postkomunistickém pojetí, které se značně liší od západního modelu. Tvrdíme tedy, že **takzvané „pirátské“ politické strany jsou součástí více stranicko-politických rodin a zaujímají různou pozici ve stranickém spektru jednotlivých zemí.**

Rozdíl v profilaci a síle tří největších evropských stran pirátského hnutí může dle našeho názoru spočívat v napojení „čisté“ pirátské myšlenky na různé politické tradice; tradičně levicovější Skandinávie může přát propojení mladé společnosti, sjednocené pod pirátskou vlajkou, s myšlenkami občanské společnosti a ekologie. Oproti tomu kolébka liberalismu – Německo – bude mladou společností, spojenou internetovými aktivitami, směřovat spíše k individualismu a liberalismu. Polsko jako postkomunistická země s nerozvinutou občanskou společností pak bude nejspíš směřovat právě k jejímu vytvoření.

Určitým překvapením může být konstatování, že současné pirátské strany jsou značně vzdálené od komunistické rodiny (včetně nové levice). V jejich programatice ani ideovém vymezení jsme nicméně nenašli téměř žádné náznaky, že by se mohly s komunistickou ideologií jakkoli identifikovat.

V budoucnu tedy podle nás dosud drobné rozdíly mezi nejsilnějšími evropskými pirátskými stranami povedou k zásadnějším rozdílům. Přestože stále mají šanci vytvořit frakci Evropského parlamentu, jejich spolupráce na cestě do něj i případná následná komunikace uvnitř této instituce bude komplikovaná.

Demografické hodnoty, zejména věk pirátského elektorátu, ovšem naznačují, že potenciál pirátských stran je skutečně nemalý. Záleží na tom, zda tyto strany dovedou své voliče udržet v delším horizontu, nebo se z nich stane pouze fenomén přelomu prvního a druhého desetiletí 21. století. Z naší práce by se mohlo zdát, že potenciál k dlouhodobé existenci tohoto hnutí skutečně existuje, byť na jiných organizačních základech, než je tomu u „starších“ stran.

Zásadní pro tento rozvoj bude schopnost těchto stran mobilizovat i ženské voliče. V současnosti tvoří drtivou většinu elektorátu strany muži do čtyřiceti let. Pokud se nepovede získat také ženy, mají pirátské strany sotva poloviční šanci se prosadit. Bez dalšího výzkumu zde můžeme zveřejnit

pouze názor, že dospívající voliči se mohou dále diverzifikovat podle pohlaví na voličky zelených stran a voliče pirátských stran, jak je tomu u značné části mladého elektorátu ve Švédsku.

Ať už se bude pirátská „rodina“ v budoucnu vyvíjet jakkoli, v potenciál k dalšímu rozvoji má a záleží jen na jejích stranách, zda jej dokáže využít.

Seznam pramenů

Publikace a periodika

- ... Beck, U. 1992. *Risk society: Towards a New Modernity*. London: Sage.
- ... Beyme, K. von. 1985. *Political Parties in Western Democracies*. Aldershot: Gower Press.
- ... Beyme, K. von. 1996. *Transition to Democracy in Eastern Europe*. Basingstoke: Macmillan.
- ... Cassidy, J. 2002. *Dot.con: How America Lost its Mind and Its Money in the Internet Era*. New York: Harper Perennial.
- ... Clive, S.T. 2001. *Political Parties and Interest Groups: Shaping Democratic Governance*. Boulder, Lynne Rienner Publishers.
- ... Dijk, J. van. 2000. „Models of Democracy and Concepts of Communication“ In Hacker, K. L., Dijk, J. van. *Digital Democracy: Issues of Theory and Practice*. London: Sage.
- ... Einhorn, M.A. 2004. *Media, Technology, and Copyright: Integrating Law and Economics*. Cheltenham: E. Elgar.
- ... Fiala, P., Strmiska, M. 1998. *Teorie politických stran*. Brno: Barrister & Principal.
- ... Fiala, P., Strmiska, M. 2002. „Ideově-politické rodiny a politické strany v postkomunistických zemích střední a východní Evropy“ In *Politické strany ve střední a východní Evropě: ideově-politický profil, pozice a role politických stran v postkomunistických zemích*. Eds. Fiala, P., Holzer, J., Strmiska, M. Brno: Masarykova univerzita. Mezinárodní politologický ústav.
- ... Fiala, P., Holzer, J. Strmiska, M., eds. 2002. *Politické strany ve střední a východní Evropě: ideově-politický profil, pozice a role politických stran v postkomunistických zemích*. Brno: Masarykova univerzita. Mezinárodní politologický ústav.
- ... Gallagher, M., Laver, M., Mair, P. 2001. *Representative Government in Modern Europe: Institutions, Parties, and Governments*. Boston: McGraw-Hill.
- ... Giovanni, S. 2005. *Strany a stranické systémy: schéma pro analýzu*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- ... Hloušek, V. 2005a. „Německo.“ In *Politické strany moderní Evropy*. Ed. Strmiska, M. Praha: Portál, s. 286-307.
- ... Hloušek, V. 2005b. „Německy hovořící země.“ In *Politické strany moderní Evropy*. Ed. Strmiska,

M. Praha: Portál, s. 283-285.

... Hloušek, V., Kopeček, L. 2005. „Střední Evropa.“ In *Politické strany moderní Evropy*. Ed. Strmiska, M. Praha: Portál, s. 431-437.

... Chytilík, R., Šedo, J., eds. 2004. *Volební systémy*. Brno: Masarykova univerzita. Mezinárodní politologický ústav.

... Kopeček, L. 2005a. „Stranická rodina – rozdíly v jejím vymezování a práce s ní v podmínkách postkomunistické střední Evropy.“ In *Víceúrovňové vládnutí: teorie, přístupy, metody*. Eds. Fiala, P., Strmiska, M. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.

... Kopeček, L. 2005b. „Švédsko.“ In *Politické strany moderní Evropy*. Ed. Strmiska, M. Praha: Portál, s. 182-203.

... Kopeček, L. 2005c. „Skandinávie.“ In *Politické strany moderní Evropy*. Ed. Strmiska, M. Praha: Portál, s. 175-181.

... Kopeček, L. 2005d. „Polsko.“ In *Politické strany moderní Evropy*. Ed. Strmiska, M. Praha: Portál, s. 496-528.

... Kovářová, H. 2009. *Vývoj konfliktních linií v zemích Visegrádské čtyřky v letech 2002-2008*. Brno: Masarykova univerzita. Fakulta sociálních studií.

... Lewis, P.G. 2000. *Political Parties in Post-communist Eastern Europe*. London: Routledge.

... Lipset, S. M., Rokkan, S., eds. 1967. *Party Systems and Voter Alignments: Cross-national Perspectives*. New York: Free Press.

... McLuhan, M., Nevitt, B. 1972. *Take Today: The Executive as Dropout*. Toronto: Longman Canada Limited.

... Miller, D. 2000. *Blackwellova encyklopedie politického myšlení*. Brno: Barrister & Principal.

... Seiler, D.-L. 1980. *Partis et familles politiques*. Presses universitaires de France, Paris.

... Toffler, A. 1980. *The Third Wave*. New York: Bantam Books.

Webové dokumenty a články v internetových periodikách

... Bauwens, M. 2005a. *The Political Economy of Peer Production*. (cit. 2009-05-03).
(<http://www.ctheory.net/articles.aspx?id=499>)

... Bauwens, M. 2005b. *Peer to Peer and Human Evolution: Placing Peer to Peer Theory in an*

- Integral Framework*. (cit. 2009-05-03). (<http://integralvisioning.org/article.php?story=p2ptheory1>).
- ... Bayerisches Staatministerium der Justiz. 2007. *Kostenverteilung zwischen Polizei und Staatsanwaltschaften im Strafverfahren*. (cit. 2009-05-14). (<https://secure.wikileaks.org/leak/bayern-skype-interception.pdf>).
- ... Bangeman, E. 2008. *Swedish Prosecutors Dump 4,000 Legal Docs on the Pirate Bay*. (cit. 2009-05-09). (<http://arstechnica.com/tech-policy/news/2008/01/swedish-prosecutors-dump-4000-legal-docs-on-the-pirate-bay.ars>).
- ... Brors, H. 2009. *Unga väljare kan ge Piratpartiet EU-mandat – DN.se*. (cit. 2009-05-09). (<http://www.dn.se/nyheter/politik/unga-valjare-kan-ge-piratpartiet-eu-mandat-1.855936>).
- ... Carlbom, M. 2007a. *Bara mp vill ändra lagen*. (cit. 2009-05-09). (<http://www.dn.se/nyheter/politik/bara-mp-vill-andra-lagen-1.445957>).
- ... Carlbom, M. 2007b. *Upphovsmän kan fa jäga fildelare*. (cit. 2009-05-09). (<http://www.dn.se/nyheter/politik/upphovsman-kan-fa-jaga-fildelare-1.445958>).
- ... Česká republika. 2008. *Sbírka zákonů*. Praha: Tiskárna Ministerstva vnitra (cit. 2009-05-03). (<http://www.mkcr.cz/assets/autorske-pravo/02-1682008.pdf>).
- ... Election Authority. 2007. *Election in Sweden: The Way It's Done*. (cit. 2009-05-08). (http://www.val.se/pdf/electionsinsweden_webb.pdf).
- ... Jones, B. 2008. *Hessians Hope to Weave Election Magic*. (cit. 2009-05-15). (<http://torrentfreak.com/hessian-weave-pirates-071217>).
- ... Keating, J. 2008. „Pirate Policy.“ In *Foreign Policy* 39, 1 (cit. 2009-05-04). (http://www.foreignpolicy.com/story/cms.php?story_id=4087).
- ... Kudinoff, A. T. 2006. *Nu vänder v och m i piratfrågan*. (cit. 2009-05-09). (<http://www.expressen.se/1.367477>).
- ... Kullenberg, Ch. 2008. *How can engineers and activists work together?* (cit. 2009-05-04). (<http://www.panspectroscism.org/?p=28>).
- ... Küchler, T. 2009. Internet radicals ready themselves for European Parliament. (cit. 2009-05-15). (<http://euobserver.com/883/27767>).
- ... Lessig, L. 2004. *Free Culture: How the Big Media Uses Technology and the Law to Lock Down*

Culture and Control Creativity. New York: The Penguin Press (cit. 2009-05-03).

(<http://www.free-culture.cc/freeculture.pdf>).

... Leyden, J. 2008. *German cyberplods raid Pirate Party on Skype Trojan mole hunt*. (cit. 2009-05-15). (http://www.theregister.co.uk/2008/09/18/german_police_raid_pirate_party).

... Maurer, S. 2006. *Freies Filesharing: Kapern, plündern, versenken*. (cit. 2009-05-15). (<http://zuender.zeit.de/2006/37/interview-piraten-partei-deutschland>).

... O'Reilly, T. 2005. *What Is Web 2.0: Design Patterns and Business Models for the Next Generation of Software*. (cit. 2009-05-03). (<http://www.oreillynet.com/pub/a/oreilly/tim/news/2005/09/30/what-is-web-20.html>).

... O'Reilly, T. 2006. *Web 2.0 Compact Definition: Trying Again*. (cit. 2009-05-03). (http://radar.oreilly.com/archives/2006/12/web_20_compact.html).

... Partia Piratów. 2007. *Program*. (cit. 2009-05-17). (http://www.partiapirotow.prohost.pl/modules/files/documents/Program_PP.pdf)

... Piratbyrå. 2008. *The Bureau of Piracy Activities 2007*. (cit. 2009-05-03). ([http://www.piratbyran.org/PBverksamhet2007/PB%20activities%202007%20\(text%20only\).pdf](http://www.piratbyran.org/PBverksamhet2007/PB%20activities%202007%20(text%20only).pdf)).

... Piratenpartei Deutschland. 2006. *Grundsatzprogramm der Piratenpartei*. (cit. 2009-05-13). (<http://www.piratenpartei.de/files/Parteiprogramm.pdf>).

... Piratpartiet. 2009a. *Pirate Party Declaration of Principles 3.2*. (cit. 2009-05-03). (<http://docs.piratpartiet.se/Principles%203.2.pdf>).

... Pritchett, A. 2003. *The Electoral Systems of Britain and Sweden*. (cit. 2009-05-08). (<http://pritchea.myweb.uga.edu/electoral.html>).

... Zetter, K. 2008. *Leaked Documents Show German Police Attempting to Hack Skype*. (cit. 2009-05-14). (<http://www.wired.com/threatlevel/2008/01/leaked-document>).

Webové články

... Analysis by Member State. 2009. (cit. 2009-05-09). (http://www.predict09.eu/default/en-us/state_analyses.aspx).

... Bit Torrent: 35% of all Traffic. 2004. (cit. 2009-05-03). (<http://www.dslreports.com/shownews/56403>).

- ... Electoral Law and Procedures for June 2009 Elections – Germany. 2009. (cit. 2009-05-10). (http://www.europarl.europa.eu/elections2009/countries/electoral_laws/germany.htm?language=EN).
- ... Electoral Law and Procedures for June 2009 Elections – Poland. 2009. (cit. 2009-05-16). (http://www.europarl.europa.eu/elections2009/countries/electoral_laws/poland.htm?language=EN).
- ... Electoral Law and Procedures for June 2009 Elections – Sweden. 2009. (cit. 2009-05-08). (http://www.europarl.europa.eu/elections2009/countries/electoral_laws/sweden.htm?language=EN).
- ... Landtagswahl 2009 in Hessen. 2009. (cit. 2009-05-14). (<http://www.statistik-hessen.de/subweb/ltw2009/S12.htm>).
- ... Mitglieder – Piratenwiki. 2009. (cit. 2009-05-14). (<https://wiki.piratenpartei.de/Mitglieder>).
- ... „Pirate parties“ raid Europe, US – Ars Technica. 2006. (cit. 2009-05-04). (<http://arstechnica.com/software/news/2006/09/7710.ars>).
- ... Pirate Party Banned from Social Networking Site | TorrentFreak. 2009. (cit. 2009-05-15). (<http://torrentfreak.com/pirate-party-banned-from-social-networking-site-090501>).
- ... Pirate Party in the spotlight – Existence of the „Bayerntrojaner“ confirmed. 2008. (cit. 2009-05-14). (http://wiki.piratenpartei.de/Press_release_2008-09-17).
- ... Pirate Party Official Raided after Uncovering State Trojan | TorrentFreak. 2008. (cit. 2009-05-15). (<http://torrentfreak.com/pirate-party-official-raided-after-uncovering-state-trojan-080917>).
- ... Poland (Sejm), Electoral system. 2009. (cit. 2009-05-16). (http://www.ipu.org/parline/reports/2255_B.htm).
- ... Poland (Senat), Electoral system. 2009. (cit. 2009-05-16). (http://www.ipu.org/parline/reports/2256_A.htm).
- ... Politiker verhindern auch Intel Friday Night Game Nürnberg. 2009. (cit. 2009-05-15). (http://www.junge-piraten.de/2009/04/23/politiker_verhindern_auch_intel_friday_night_game_nuernberg).
- ... Politisches Engagement: Mitgliederschwund bei den großen Parteien. 2008. (cit. 2009-05-13). (<http://www.zeit.de/news/artikel/2008/12/29/2693872.xml>).
- ... Result of Verdict, for the Pirate Party | The Blog Pirate. 2009. (cit. 2009-05-04).

(<http://www.blogpirate.org/2009/04/17/result-of-verdict-for-the-pirate-party>).

... Schools Recess on Napster. 2000. (cit. 2009-05-03).

(<http://www.wired.com/culture/lifestyle/news/2000/08/38525>).

... studiVZ | Über uns. 2009. (cit. 2009-05-15). (http://www.studivz.net/1/about_us/1).

... Sweden 1991 Legislative Election. 2001. (cit. 2009-05-07).

(<http://www.binghamton.edu/cdp/era/elections/swd91par.html>).

... thepiratebay.org – Traffic Details from Alexa. 2009. (cit. 2009-05-03).

(<http://www.alexa.com/siteinfo/thepiratebay.org>).

... Wywiad – Puls Biznesu. 2009. (cit. 2009-05-17). (<http://www.partiapirow.org.pl/node/13>).

... Wywiad – Tygodnik „Nie“. 2009. (cit. 2009-05-17). (<http://www.partiapirow.org.pl/node/14>).

Webové stránky

... Piratbyrå. 2009. (cit. 2009-05-03). (<http://www.piratbyran.org>).

... Piratbyrå – temporär nyhetsförmedling. 2006. (cit. 2009-05-09).

(<http://piratbyran.blogspot.com>).

... Pirate Party of the United States. 2009. (cit. 2009-05-06). (<http://www.pirate-party.us>).

... Piratenpartei Deutschland 2009. (cit. 2009-05-05). (<http://www.piratenpartei.de>).

... Piratpartiet. 2009b. (cit. 2009-05-05). (<http://www.piratpartiet.se>).

... Rebuilding Media: The Fate of Media. 2008. (cit. 2009-05-03).

(<http://rebuildingmedia.corante.com>).

... Rick Falkvinge (PP). 2009. (cit. 2009-05-09). (<http://rickfalkvinge.se>).

... Spectral. 2009. (cit. 2009-05-03). (<http://trial.thepiratebay.org>).

... Strona Partii Piratów. 2009. (cit. 2009-05-05). (<http://www.partiapirow.org.pl>).

... The Copyright Law of the United States of America. 2008. (cit. 2009-05-03).

(<http://law.copyrightdata.com/index.php>).

... The Pirate Bay. 2009. (cit. 2009-05-03). (<http://thepiratebay.org>).